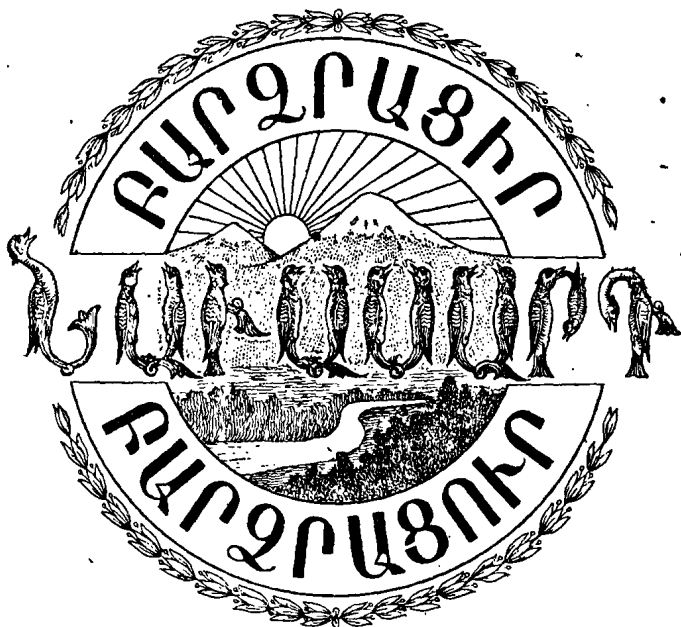

NAVASART

ORGANO DE LA U. G. ARMENIA DE CULTURA FISICA

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ Լ. Մ. Ը. Մ.-ի

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1956

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

2000 Հայրենակիցներ	ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ	1
Սկառուտական խաղեր	Մ. ԵԱՆԸԳԵԱՆ	4
1956-ի Ողիմպիականի Ամերիկեան խումբը	Մ. ՔԼԱՐ	8
Ուրփա եւ Հայ Մարմնակրթութիւնը	Կ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ	11
Ի լուր մահուան՝ Մայքըլ Արլենի	Հ. ՔԱԶԱՐԵՆՑ	15
Մոնումենտ	Ե. ԶԱՐԵՆՑ	17
Բաց նստակ "Ճումիուրիյէր"ին	ՍՔՕՐԹՄԷՆ	18
La Cultura	EDITORIAL	25
"Navasart" diario en una revista		
Apoteósico festejo de "Navasart"		27
Origen de las fiestas Navasartian		31
Se realizó la asamblea general ordinaria		33
La Nación Armenia y su obra cultural	A.TCHOBANIAN	34
Carlos J. Berberian	A. NACACHIAN	38

ՆՈՒՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ԵՒ "ՆԱԽԱՍԱՐԴ"Ի

Պ. Դանիէլ Դանիէլեան, հանգ. Յովսէփ շարագեանի քառասունփն առթիւ, 200 փետո կը նուիրէ:

Մանուկեան եղբ., վարամեռիկ Արմէն Մանուկեանի յիշատակին, 200 փետո

Գրիգոր Խորեան, ողբ. Յովսէփ շարագեանի յիշատակին, 50 փետո կը նուիրէ:

FE DE ERRATAS

En el número anterior, en la pág. 38, párrafo 12, donde dice Garo Shihinian, debè decir Garo Shahinian.

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի

Գ. ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 42

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1956

ՊՈՒՆԵՆՄ ԱՅՐԷՍ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

2000 ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

Եթէ աննախընթաց բառը դեռ չէ կորսնցուցած իր բուն իմաստը, ապա Նաւասարդեան տօներն ու խաղերը անցան աննախընթաց յաջողութեամբ:

Միութեան Վարչութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած էր սօնախմբութիւնը դարձնելու համազգային, այսինքն «աշխարհախումբ», ինչպէս պիտի ըսէր պատմադիրը:

Ամէն տարիքի եւ դասի հայրենակիցները, շուրջ երկու հարար հոգի, եկած էին վերակենդանացնելու մեր նախնեաց աւանդութիւնները:

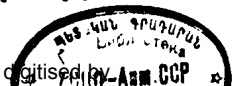
Մարզադպաշտը պատրանքը կուտար երբեմնի մեր Աշտիշատի, Դիցաւանի եւ Տարօնի, ուր ամէն տարի, կանոնաւորապէս, տեղի կ'ունենային վերոյիշեալ աւանդական ցնծատօները:

Հանդիսութեանց Յանձնախումբը յարդարած եւ զարդարած էր դաշտը պատշաճօրէն: Շինուած էին յատուկ տաղաւարներ գովացուցիչներու համար, ինչպէս եւ ծառերու շուքին տակ դրուած էին սեղաններ եւ նստարաններ, միանգամայն բաւարար բոլորին համար:

Օր մը առաջ արդէն սկսուած էին մատաղի յոգնեցուցիչ աշխատանքները, որոնց լծուած էին հին ու նոր մարզիկները: Ձենուած էին 54 ոչխարներ մատաղի համար:

Ս. Պատարազը մատոյց Հոգչ. Յրթ. Մ. Վրդ. Մուշեան, մասնակցութեամբ «կոմիտաս» երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Լ. Վարդապետեանի, եւ դպրաց դասու, որմէ ետք տեղի ունեցաւ մատաղի օրհնութիւնը եւ բաշխումը:

59-97

Մարդադաշտի սրահին մէջ տեղ դրաւած էին հրաւիրեալ ընտանիքներ եւ անձնաւորութիւններ, մօտ 100 հոգի, որոնց ճաշ արուեցաւ եւ ուր եղան բանախօսութիւններ եւ երգեր: Ներկայ էին հոգեւոր դասը, մամուլի ներկայացուցիչները, Միութեան նախկին եւ ներկայ վարչական գրեթէ բոլոր անդամները:

Ընտանեկան այս ջերմ մթնոլորտին մէջ տեղի ունեցան առատածեռն նուիրատուութիւններ, որոնց գումարը հասաւ մօտ յիսուսն հազարի: Բոլոր խօսողները, անխտիր, դրուատեցին Հ. Մ. Ը. Մ. ի ազգասիրական գործունէութիւնը: Մանաւանդ չմոռցան շեշտելու, որ Հ.Մ.Ը.Մ. երիտասարդական այն միակ կազմակերպութիւնն է, որ իր անխտրական ոգով, դաւանանքով եւ նպատակներով ի վիճակի է ազգին նորահաս զաւակները ի մի համախմբել, անոնց ներշնչելով հայրենասիրութեան, եղբայրութեան եւ համակեցութեան գերազնիւ զգացումները:

Յուզիչ էր, մանաւանդ, «Նաւասարդ»ի խմբագրութեան խօսքը: Գովելով մեր ազգը եւ իր բազմապիսի առաքելութիւնները, խմբագրութեան ներկայացուցիչը քշտեց, որ տեւապէս պայքարի եւ պատերազմի մէջ ենք, պահելու համար մեր ազգային գոյութիւնը:

Հին ատեն, ըսաւ, մեր գոյութեան պայքարը կարծես աւելի դիւրին էր եւ պարզ, որովհետեւ կը տեսնէինք ու կը ճանչնայինք մեր ոսոխները, որոնց մահ կուտայինք եւ որոնցմէ մահ կ'ընդունէինք: Այսպէս, կուած ենք Հոովմի, Բիւզանդիոնի. Պարսկաստանի եւ ուրիշ շարք մը մեծագոր պետութեանց դէմ, ու թէեւ չենք յաղթած միշտ, բայց եւ չենք պարտուած ընդմիշտ: Եւ ահա՛ կ'ապրինք դեռ, պահելով մեր ազգային դիմագիծը եւ գոյատեւման խարիսխները:

Տարագրութեան մէջ, սակայն, մեր պայքարը բոլորովին տարբեր բնոյթ ունի եւ տեղի կ'ունենայ աւելի աննպաստ եւ դժուար պայմաններու եւ ազդեցութեանց տակ:

Իրական պատերազմի մէջ ենք նա՛եւ հիմա, բայց մեր թշնամիները աներեւոյթ են եւ տմարդի: Չենք դիտեր թէ անոնք ե՞րբ, ո՞րեկէ եւ ի՞նչպէս կուզան մեզ հարուածելու, բայց դիտենք, որ անոնք ամէն օր կը նօսրացնեն մեր շարքերը՝ տեղ մը մեր լեզուն աղճատելով, ուրիշ տեղ մը մեր բարի սովորութիւնները եղծանելով եւ քայքայելով մեր ընտանիքները:

Այդ թշնամիները, աննշմար թէեւ, բայց կը պայքարին մեր դէմ անընդհատ եւ զանազան անուններով, որպիսիք են՝ ուժացում, ալլախբում, խառն ամուսնութիւն եւայլն:

Որոշած ենք պայքարի՛լ նաեւ այս թշնամեաց դէմ ամէն միջոցով, եւ այդ միջոցներէն մէկը ահա՛ երիտասարդական այս կազմակերպութիւնն է, որ ծանօթ է հայութեան Հ. Մ. Ը. Մ. անունով:

Ուրախ ենք եւ շնորհակալ, որ եկած էք քաջալերելու այս արի մարզիկը, իր անկարելի պայքարին մէջ:

Ու ձեզ հետ միասին պիտի յաղթանակենք, անկասկած, մինչեւ որ բախտն ունենանք միանալու մեր մեծ ամբողջին:

Յուզիչ էր նաեւ Ս. Հաղորդութեան տեսարանը, որու ընթացքին մարզիկները հանդիսաւորապէս կրկնեցին իրենց ուխտը՝ հաւասարիմ մնալու իրենց նպատակներուն եւ ծրագրին:

Յետոյ աղանձներ թոցուեցան եւ սկսուեցան տողանցքը եւ մարզական խաղերը, որոնց խուռներամ բազմութիւնը կը հետեւէր ցնծագին եւ խանդավառ ծափահարութիւններով:

Այս առթիւ մեր ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնենք հասարակութեան, տօնակատարութեանց նպաստող բոլոր աշխատողներուն եւ կարգապահ մեր մարզիկներուն, որոնց միահամուռ ջանքերով Նաւասարդեան մեր աւանդական տօնակատարութիւնները անցան բարոյական եւ նիւթական անսպասելի յաջողութեամբ:

• • •

Անգիր, ե՛ւ անյայտ, ե՛ւ անյիշատակ՝
Ամայի դաշտում մի գերեզման կայ, —
Ո՞վ է հոգ դառնում այդ լուռ քարի տակ,
Ո՞վ է լաց եղել այդ քարի վրայ:

Համբը քայլերով դարերն են անցնում,
Այտոյտն երգում է իր գովէք գարնան,
Շուրջ ոսկեղէն արտերն են ծփում,
Ո՞վ է երագել եւ սիրել նրան...

Ա. Ի Ս Ա Հ Ա Վ Ն Ա Ն

• • •

Որսկանը ժայռին գարկեց մի եզնիկ,
Ձորը գլորուեց իմ եզնիկը խեղճ,
Յաւից դող առա, ինչպէս եղեւնիք,
Ա՛խ, որսկանն ասես իմ որդուն գարկեց...
Բայց որսկանն ինքն էլ տխրեց այն ձորում,
Անգայ մնաց սեւ ժայռը միայն,
Ա՛խ, դրամից է նա յաւերժ մնում.

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ

Սկուտական գրութիւնը՝ որ իր մէջ դասաւորած է պատանիի մը ընդունակութիւնները զարգացնելու լաւագոյն գիտելիքները, բարձր տեղ մը կը յատկացնէ խաղերու, որոնք կը նկատուին իբր անմիջական պահանջը՝ տղու մը հոգեբանական-բնախօսական կազմին:

Խաղերը՝ իբր միջոց կը ծառայեն տղաքը դաստիարակելու այնպիսի նիւթերու մէջ, որոնց տարրեր միջոցներով աւանդուած անմենահնչիւն արդիւնքը իսկ պիտի չտար Օրինակ՝ ինչ կարելի է սպասել կարգապահութեան վերաբերեալ փառաւոր ճառախօսութենէ մը: Ոչինչ: Մինչդեռ թոյլ տուէք տղայոց Փութպոյր խաղայու ու հոն դաշտին վրայ, յայտնեցէք թէ՛ իւրաքանչիւրը պարտաւոր է օրէնքին, թէ՛ այդ օրէնքը իրենց պիտի պարտադրուի մէկ մարդու կողմէն, թէ՛ այդ անձին տուած վճիռները, իրաւացի կամ անիրաւ, անհրաժեշտ է ընդունիլ, թէ՛ ոչ ոք իրաւունք պիտի ունենայ դանդատելու, եւ աղմկելու, թէ՛ այդ անձը իրաւասու է, ըստ իր դատողութեան, ռեւէ մէկը խաղէն դուրս վտարելու:

Այս բոլոր խտտապահանջ օրէնքները կը կիրարկուին բացայայտ կարգապահութեամբ շնորհիւ տղայոց խաղին հանդէպ ունեցած սիրոյն: Եւ ահա այս է այն հոգեբանութիւնը, զոր խաղը ընդհանրապէս կը ներդրածէ տղուն մտանութեան եւ ընդհանուր նկարագրին վրայ:

Խաղը՝ տղուն Ֆիզիքական կորովին հետ, կը թարմացնէ նաեւ անոր բարոյական դաստիարակութիւնը եւ մտային արթնամտութիւնը: Ֆիզիքական բարոյական եւ մտաւորական այս երեք յատկութիւնները, իրարու մէջ ձուլուելով է որ կը հետապնդուի՝ սկսուտ-պատանիին մէջ իտէջալ մարդուն կազմարար:

Խաղերը զանազան օտորարածանումներ ունին, իրենց տեսակի եւ կիրարկումի այլազանութեան համեմատ: Կան խաղեր, որոնք զուարճութեան համար կը խաղացուին, ուրիշներ՝ մրցակցութիւն յառաջ բերելու, իսկ ուրիշներ՝ ոյժի փորձերու համար եւայլն:

Խաղերը պէտք չէ ռեւէ առթիւ գծուարութեան, նախանձի եւ տգեղ խօսքերու տեղի տան: Խմբապետին պատգ պարտականութիւնն է առաջին առթիւ զսպել ռեւէ անկանոնութիւն եւ ղեկավարել խաղերը այնպէս մը, որ նպատակին ծառայեն:

Ասպետական ոգին պէտք է գերագոյն նշանաբանը ըլլայ խաղի մասնակցող բոլոր սկսուտներուն: Յաղթող մը ծափահարել, անձնական պարտութիւնը անկեղծօրէն ընդունիլ, չսարկաբեկել եւ չնախատել պարտեալ ընկեր մը, գոռոց չբլլայ յաղթութեան պարագային եւ ոչ ալ ընկճած՝ պարտութեան պահուն: Ոչ մէկ ատեն զիջել խարդախութիւն գործածելու յաղթութիւն մը ձեռք բերելու նպատակաւ, յայտնել ճշմարտութիւնը առանց երկչուտութեան: Ահա ասոնք են ասպետական ոգի կրելու օրէնքները, որոնց հպատակի կը պահանջուի սկսուտներէն:

Խաղերը հետաքրքրաշարժ եւ օգտակար ընելու համար, իւրաքանչիւր սկսուտ պարտաւոր է սրտանց մասնակցի անոնց. ապա թէ՛ ոչ՝ խաղը իր բարձր արժէքը կը կորսնցնէ եւ կը դառնայ բռնադրօսիկ ժամանց մը՝ զուրկ օգտակարութենէ եւ հաճոյքէ:

Խմբապետները պէտք է գոյն, բոլոր չչափազանցելու համար մրցակցութիւնը խմբակներու միջեւ. քանզի ատիկա կրնայ ցրտութիւն մը յառաջ բե-

բեւ, ինչ որ կը վնասէ սկառուներու փոխարարներու թեանց եւ ընդհանուր կազմին :

Սկառուութեան մէջ, խաղերը հաճոյք եւ ժամանց պատճառելէ աւելի, դատարարակերու եւ հրահանգելու որոշ նպատակ մը ունին: Խմբապետները պէտք է այս կէտը աչքի առաջ ունենան անդադար:

Այստեղ կը ներկայացնենք քանի մը խաղեր:

1.- ԳՈՂԸ ԲՈՆՆՅԵ՛Ք.-

Կարմիր լաթ մը կը կախուի բանակի կամ սենեակի մը մէջ: Առաւօտուն, քնինչ դատաւորը կը շրջի եւ մօտենալով իւրաքանչիւր սկառուի, որ դործով զբաղած է եւ կամ խաղի մէջ է, ականջին կը փսփայ «Բանակին մէջ գող կայ»: Բայց անոնցմէ մէկուն լուի կ'ըսէ այսպէս. «Բանակին մէջ գող մը կայ եւ դուն ես այդ գողը, ա՛ռ կարմիր լաթը եւ վազէ դէպի ուել ծանօթ վայր մը (վայրին անունը կ'ըսէ), մէկ մղոն հեռու բնակավայրէն»: Նոյն սկառուը կը հասկնայ որ ինքը պիտի ըլլայ գողի դերը կատարողը, հետեւաբար յափտող երեք ժամուան մէջ առիթ մը պէտք է փնտռէ գողնալու կարմիր լաթի կտորը եւ սրարշաւ պիտի վազէ իրեն ցոյց տրուած վայրը: Ոչ ոք պիտի գիտնայ թէ գողը ով պիտի ըլլայ եւ լաթը ե՞րբ պիտի անյայտանայ: Բայց անմիջապէս որ մէկը նշմարէ լաթին կորուստը, անիկա վտանգի նշանը պիտի տայ եւ բոլոր սկառուները անմիջականօրէն ձգելով իրենց զբաղումները, ինչ որ ալ ըլլան անոնք, պէտք է հետապնդեն գողը: Այն սկառուը, որ կը յաջողի լաթը ձեռք անցնել, յաղթական կը համարուի: Եթէ եւ ոչ մէկը կարենայ յաջողիլ, այն ատեն լաթը գողցողը կը նկատուի խաղը չա՛հողը:

Գողը երբ կարմիր լաթը կը վերցնէ կախուած տեղէն, պէտք է իր վզին շուրջը փաթթէ եւ ոչ թէ գրպանը եւ կամ ծածկուած տեղ մը պահէ զայն:

2.- Լ Ր Ա Տ Ա Ր Ը.-

Սկառուի մը հաղորդագրութիւն մը կը տրուի եւ կը հրամցուի անոր՝ տանիլ զայն ծանօթ վայր մը որոշ ժամանակի մը մէջ: Տեղեկութիւն կը տրուի թշնամի սկառուներու, որոնք զանազան տեղեր կը պահուուորին արգիլելու համար լրատարը իր նպատակէտը հասնելու:

Լրարբեր գերի բռնուած կը նկատուի՝ երբ թշնամի սկառուներէն առնուազն երկու հոգի անոր կը դպչին նախ քան որոշեալ տեղը հասնելը:

3.- ՍԻՊԵՐԻԱԿԱՆ ՄԱՐԴՈՐՍՈՒԹԻՒՆ.-

Սկառու մը՝ իբր փախստական՝ ձիւներու վրայ կը սկսի վազել, ինչ ուղղութեամբ որ կը փսփաքի դէպի ապահով պատուարան մը եւ հոն կը պահուուորի: Մնացեալ սկառուները, քսան վայրկեանի կամ աւելի առաջնութիւն մը տալով փախստականին, կը սկսին յառաջանալ՝ անոր թողած հետքերուն հետեւելով:

Երբ մօտենան պահուարած տեղը, ան կը կրակէ անոնց վրայ ձիւնադրնդակներով եւ որու որ դպչին գնդակները, պէտք է մեռած համարուի այն եւ վար իյնայ: Փախստականը սպաննուած կը նկատուի՝ եթէ երեք անգամ զընդակով զարնուի:

4.- ՀԵՏՔԻ ՀԵՏԵԻԿ

Ղրկէ «նապաստակ» մը՝ քալելով կամ հեծանիւով, դրպանը լեցուն ընկոյղի կեղեւով, թուղթի կտորներով, կամ եգիպտացորենով եւայլն. եւ հե-

տրզհետէ թափէ զանոնք զետին՝ հետք ձգելու նպատակաւ: Կարելի է նաեւ կաւիճով ծանօթ հետքի նշաններ գծել պատերու, ցանկապատերու եւ ծառերու վրայ, նոյնպէս հետախուզական ուրիշ նշաններ գործածել, նամակ դնել զաղտնի տեղեր եւայլն: Հետապնդող խմբակը պէտք է իր հանդիպած բոլոր նշանները սրբէ, մաքրութեան եւ չմոլորեցնելու համար զիրենք տարբեր տոբիթներու մէջ:

Ծանօթ.— Ատրկա շատ հետաքրքրական խաղ մըն է եւ ջերմապէս կը յանձնարարենք:

5.— Ջ Գ Ա Յ Ա Ջ Ի Ի Կ Ն Ե Բ Ը.—

Երկու խմբակ կը մասնակցին այս խաղին: Իւրաքանչիւր խմբակի կէսը զգայազիրի կը դառնան եւ յիտուն մեզք հեռաւորութեան մը վրայ կը պառկին: Մնացեալ սկառտները ձեռքերնին մէկ մէկ պարան, տրուած նշանի մը վրայ՝ կը վազեն իրենց ընկերոջ մօտ եւ յարմար հանգոյցը կապկէն յետոյ կը քալեն կեդրոն: Յաջող կը նկատուի այն սկառտը եւ խմբակը, որ պահանջի համաձայն լատազոյն հանգոյցը շինած է եւ զգայազիրիները դէւրին միջոցաւ փոխադրած է:

6.— Պ Ա Յ Ք Ա Բ.—

Երկու սկառտներ դէմ դիմաց կանգնած մէկ կանգուն իրարմէ հեռու, ձեռքերնին քովքնտի կ'երկարեն եւ մատներնին մատերնուն մէջ անցուցած, կուրծ կուրծքի կուտան եւ կը ջանան կուրծքի ուժով մէկզմէկ հրել սենեակի պատը կամ որոշեալ կէտ մը:

Առաջին փորձերուն քիչ ընելը լաւ է, սրտի բարախում տալու աստիճան, բայց քանի մը օր վերջ, սիրտը կը զօրանայ եւ աւելի երկար կարելի է շատունակել:

7.— Ի Ա Հ Վ Ի Բ Ա Յ.—

Մարզիչը խմբակ մը կ'առնէ եւ կը տանի անծանօթ քաղաք մը կամ դժուարանցանելի օտար հողամաս մը: Հոն կը յայտնէ անոնց, թէ ուր պիտի մեկնի, եւ այնպէս կը կարգադրէ որ՝ իւրաքանչիւր սկառտ կարգով իրր ուսնվիրայ ներկայանայ եւ առաջնորդէ խմբակը, եօթը վայրկեան հեծանիւով կամ տասնհինգ վայրկեան ոտքով քալելով: Խմբակին պիտի յանձնուի քարտէս մը, որմէ պիտի առաջնորդուի ան կարգալով վրան նշանակուած ուղեցոյցները:

8.— «ԲԱՐԻ ԳՈՐԾ» ՄՐՑՈՒՄԸ.—

Սկառտները ճամբայ կը հանուին առանձին, զոյգ զոյգ, կամ խմբակ խմբակ: Եթէ քաղաքի մէջ են, կարօտ կիներու եւ տղեկներու օգնութեան կը փութան եւ վերադառնալով կը հաղորդեն պատուոյ խոստումով, իրենց կատարած աշխատանքը: Եթէ գիւղերու մէջ ըլլայ, կ'երթան ագարակները, այգիները, պարտէզները կամ՝ խրճիթները եւ կ'օգնեն առանց ոեւէ վարձատրութեան: Այն սկառտը կամ խմբակը, որ լաւագոյն «Բարի գործ» կատարած է, առաջնութիւնը կը վաստակին:

9.- ԲՆՐԴԸ ԳՐԱԽԵԼ.-

Խմբակներէն մին, ձիւնէ բերդ մը կամ խրամատ մը կը շինէ եւ անոր մէջ կը պատասպարուի:

Միւս խմբակը յարձակող կողմի դերը կը ստանձնէ եւ ձիւնազնդակներով կը ջանայ ճեղքելով պաշտպանողները, որոնք նոյնպէս ձիւնազնդակներով պինդուած են: Ով որ ձիւնազնդակով զարնուի, պէտք է անմիջապէս դետին իջնայ եւ իր կողմի ընկերները պէտք է նախնական դարձան տան իրեն, վիրահայերով փաթթեն վիրաւորուած մասը եւ ջանան ազատել թշնամիին զիրակէն առանց անոր ենթարկուելու: Իրաւարար մը պէտք է նշանակուի, որպէսզի հրահանգէ խողը եւ վճռէ վիրաւորուողները եւ անոնց դարձանուծի եղանակը թելադրէ պատկանեալ խմբակի սկառուներուն:

10.- ՍԿԱՌԻՏ ՍԿԱՌԻՏԻ ԴԵՄ.-

Առանձին կամ զոյգ սկառուներ, կամ խմբակներ իրարմէ երկու մղոն հեռու վայր մը կը տարուին եւ կը յանձնարարուի դէպի որոշեալ հողամաս մը յառաջանալ այնպիսի եղանակաւ մը, որ երկուքը իրարու հանդիպին անպայման: Իւրաքանչիւր սկառու կամ խմբակ պէտք է ջանայ զաղտազոյի եւ միւսէն բոլորովին ծածուկ յառաջանայ դէպի որոշեալ վայրը:

Այն որ առաջին անգամ կը նշմարէ միւս կողմէն ոեւէ մէկը, կարող է նշաններով եւ ձայնով իմացնել իր խմբակի առաջնորդին: Այս վերջինը իր խմբակի դարձակը վեր բարձրացնելով պիտի յայտնէ իրաւարարին՝ թշնամիին տեսնուած ըլլալը: Այդպէսով խողը շահած կը նկատուի:

Սկառուները կարող են որեւէ եղանակի դիմել՝ չտեսնուելու համար հասկառակորդ կողմէն: Օրինակ՝ ծառ ելլել, կառքերու մէջ պահուիլ եւ այլն:

11.- Գ Ա Ր Ա Ն Ա Կ Ա Ա Լ.-

Խմբապետը կը ներկայանայ իրը եղջերու, որ պահուըտած չէ, այլ կանգնած եւ մերթ ընդ մերթ, հոս հոն կը շրջի եւ որոշ շրջանակէ մը սկառուները կը պաշարեն ճեղջերունք եւ անշուկ, դարձանակալ կը մօտեան անոր, առանց երբեք նշմարուելու անկէ: Նախապէս տրուած ժամանակը լրանալէ յետոյ, խմբապետը վերջացած կը յայտարարէ եւ սկառուները իրենց ծածուկուած դիրքերէն դուրս կ'ելլեն: Ով որ ամենէն մօտը կը դանուի ճեղջերուին անիկա շահած կը համարուի: Սկառու մը եթէ ճեղջերուին մօտեցած պաճուճ՝ անկէ տեսնուի, եղջերուն պիտի կանչէ զինքը եւ սկառուը անյաջող նկատուելով խողին մասնակցելու իրաւունքը կը կորսնցնէ:

12.- ՀԵՏԵԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆՅԵԼ.-

Որտեւեքու անծանօթ մէկ քանի անձեր, ներկայացուցէք եւ թող անոնք յաւ մը աչքէ անցնեն այդ անձերը եւ հակիրճ քանի մը հարցումներ ուղղին անոնց:

Յետոյ առանձին առանձին հարցաքննեցէք եւ թող իւրաքանչիւր սկառու իր ուսած տիճերու կերպարանքին յատկանշական եւ ճանաչելի երևոյթները պատմէ, նոյնպէս նաեւ իր հետեւութիւնը անոնց բնաւորութեան նկարագրին եւ արհեստի մասին:

1956-ի ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ՝ ԲՈՒՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ԶՕՐԱԽՈՐԱԳՈՅՆԸ

Գրեց՝ ՄԻՇԷԼ ՎԱՐ

Ամերիկեան աթլէթիզմի այս առասպելական վերանորոգումը եւ անոր ուտեղծած մրցակցութեան ուղին՝ կը պահանջեն որ զտուամենքը ըլլան խիստ եւ նոյնի՛սկ՝ բիրտ: Տէմ Սիվ եւ Տօն Պրէկ կրնան սպասել: Ո՞վ գիտէ, անոնց ոտքը կրնար վիրաւորուիլ նաեւ Մելպուրնի մէջ:

Ամերիկացի մարզիկներու այս անգութ քնական դուզմը կը յիշեցնէ Տար-վինի փոխակերպման տեսակէտները՝ կենդանական տեսակներու մասին: Հոս եւս, զօրաւորները զտողը եւ տկարները նւտողը՝ պայքարն է: Եւ սա-կայն, այս հանգիտութիւնը պէտք չէ շատ առաջ տարուի: Եթէ մարզիկները շատ չեն զտուէր՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ, ատոր պատճառը — ինչպէս Երկար ատեն կարծուեցաւ — այն չէ՝ որ սպառած են ու մաշած՝ ուզելով միշտ աւելի արագ վազել կամ միշտ աւելի հեռու նետել: Պատճառը շատ աւելի պարզ է: Կը բխի նոյնիքն ամերիկեան սփօռի կազմակերպութենէն:

Ամերիկացի լու մարզիկներու հարիւրին 90-ը կը պատկանին համալսարանի մը: Ուրեմն 18-22 տարեկան են: Բայց Ամերիկի շատ սպառուչ աշխարհ ըլլալով, որոշ տարիքէ մը ետք, մարզիկ չեն կրնար օրական մէկ ժամ ձրի արարքներու յատկացնել: Ուսումը աւարտեցա՛ւ՝ կ'աւարտի նաեւ սփօռը: Համալսարանը միանգամայն կը բացատրէ ամերիկեան աթլէթիզմի ակնբախ ուժն ու անոր կարճ տեւողութիւնը:

Յրանսայի մէջ, Ժան Տիւրան իր շապիկին վրայ կը կրէ իր ակումբին, օրինակ՝ «Ռասինկ»ի անունը: Ռուսիոյ մէջ, Իկոր Փոփով կը ցուցադրէ գործարանի անուն մը՝ «Տինամօ»: Միացեալ Նահանգներու մէջ, Ճօն Սմիթհի շապիկին վրայ մեծ դիրերով, կը տեսնուի համալսարանի անուն մը, «Միրա-քիւս» կամ «Միննէջօթա»: Միացեալ Նահանգներու մէջ, Համալսարանը սփօռի անսպառ շտեմարանն է: Համալսարան լսելով, անանուն զչնչք» մը չեն հասկնար, ինչպէս Յրանսայի մէջ, այլ կենդանի «համայնք» մը: Գրեթէ բո-րոյ ամերիկացիները ճեմարանէն (Հայ Սֆուլ) ետք կը մտնեն համալսարան: Ընդհանրապէս չորս տարի կը մնան հոն՝ կէս ազատ իրաւահարգի մը տակ: Ասիկա ամերիկեան կեանքի լաւագոյն օրերն են: Մարզադաշտը հոն նոյնքան կարեւոր տեղ ունի՝ որքան ամփիթատրոնը: Փոչը հոն նոյնքան կը յարգուի՝ որքան փրոֆէսէօրը:

Ամերիկացիներու համար, սփօռը պերճանք կամ բռնաշխատանք չէ: Անի-կա անհրաժեշտ է՝ ոչ միայն մարմնի, այլ նաեւ մտքի զարգացման: Այն մար-դը, որ սփօռ չընէր՝ անկատար է: Միւս կողմէ փրոփականաւ եւ դրսեւորուիլ ուզող իւրաքանչիւր համալսարանի համար՝ սփօռը արտայայտութեան հի-անալի ձեւ մըն է: Դժուար պիտի ըլլար պայքարիլ Քլոքերով եւ վկայականնե-րով: Հետեւաբար, կը կազմակերպեն Ֆուլթայլի, պաքէթպալի, պէյզպոլի եւ աթլէթիզմի հանդիպումներ: Եկամուտները, որոնք յաճախ շատ մեծ կ'ըլ-լան, կը ծառայեն մարտկան պիտոյքներ գնելու եւ մարզիկներու ծախսերը հօգուելու: Ուրեմն, աթլէթիզմը կ'օգտուի խմբական մարզախաղերու աւելի լայն ժողովրդականութենէն: Ու չեն պակսիր ոչ հիմնադիրները, ոչ ախոյ-եանները եւ ոչ ալ խանդավառութիւնը:

Զափազանցութիւններ կը գործուին: Երբեմն դայթակողութիւն մը կը ծագի եւ քննութիւն կը բացուի: Կրթաթոշակներ կը յատկացնեն լաւագոյն

վագողներու քան թէ լաւագոյն լատինազէտներու: Կը խօսին թէ քստաի Համալսարանի Փուլֆուլիտներուն ի նպաստ խնդաթիւրուած զննութիւններու մասին: Քալիֆորնիոյ Համալսարանի Փրանսացի ուսուցիչներէն մէկը, որ մը եզակի դադափարը կ'ունենայ վերաքննելութեան նիւ մը զնելու պէլզլուի խումբի խմբապետին: Ետտ պարզօրէն անոր կը հասկնեն, թէ իր արարքը ինչ հետեւանք կրնայ ունենալ, եւ շուտով կը փոխէ իր նիշերը: Այնուհետեւ, սփօռի հանդէպ կը զգայ հարկ եղած ամբողջ յարգանքը:

Նոյնիսկ ամաթէօրութեան խնդիրը ետ մնացած է: Արհեստավարժ են թէ ամաթէօր այն ուսանողները, որոնց հարիւր տղար կուտան մօտակայ Համալսարանը երթալու համար եւ որոնց կը վճարեն փորձերու ծախսերը: Կարեւորութիւն չունի: Ամերիկացիներու աչքին՝ դրամը վարկաբեկիչ վարձատրութիւն մը չէ:

Ուրեմն, համալսարանը իր աթլէթները կ'առաջնորդէ դէպի լաւագոյն արդիւնքներու դազաթը: Բայց անոնք անզուտ ձեւի տակ չառնը: Անոնց մարզական կազմութիւնը արդէն կատարեալ է՝ երբ համալսարան կը մտնեն: Միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել, թէ ամերիկացի մարզիկները յանկարծակի ի յայտ կուգան 18 տարեկանին, նոյն յեղակարծ կերպով անհետանալու համար 22-ին: Իրականին մէջ, անոնք վազել կամ ցատկել կը սորվին 10-12 տարեկանին, Նախակրթարաններու մէջ: Հայ Մեծ վանքներով, անոնք կ'ընթացնեն որակաւոր մարզիչներու, որոնք գիտակամօրէն կ'առաւմտասիրեն անոնց յատկութիւնները եւ զանոնք կը նետեն դարձեալ մրցակցութեան մէջ: Այդ մրցակցութեան մակարդակը այնքան բարձր է, որ ամէն տարի բազմաթիւ ամերիկացի ճեմարաններ կը դառնուն համաշխարհային տասը լաւագոյն սփրինթըներու մէջ:

Երբ այս գեոարտյա ախոյաններուն համար ժամանակ կուգայ՝ համալսարան մը մտնելու՝ ամէն կողմէ կ'ուզուին: Մեծ համալսարաններու Բոչերը Հայ Մեծ վանքերու մէջ ունին լրտեսական ցանց մը, որ իրենց կը մատնանչէ լաւագոյն ենթակաները: Չանոնք ձեռք բերելու համար, Բոչերը իսկական աճուրդի մը կը դիմեն: Բայց 17 կամ 18 տարեկան պատանին, որ վագողներու կամ ցատկողներու հետ կ'արձանագրուի Հարաւային Քալիֆորնիոյ Համալսարանը, արդէն կազմուած է, արդէն մասնագիտացած, արդէն փորձառու: Ենթոհիւ իր մասնագիտութեան յարատեւ կիրարկումին՝ ան հասած է թէքնիքի մը, որ շատ մօտ է կատարելութեան: Ու արդէն դիտէ թէ ինչ պէտք է ընէ մրցումի պահուն, ինչպէս պէտք է ջիդերը հանգստացնէ եւ լաւագոյն արդիւնքները ձեռք բերէ: Երբ ամերիկացի զեկավար մը վերջերս կը մտահոգուէր սոսիտական սփօռի յառաջիմութեամբ, ի ներկայութեան 100 մեդրի աշխարհի նախկին մրցանիշակիր շէս Օմրնդի, վերջինս յայտարարեց. «Ես մտահոգ չեմ: Որովհետեւ, ամերիկայի մարզիկներու գերակայութիւնը կ'արտայայտուի անով՝ որ աւելի կարող եմ իրենց մրցակիցներէն, շճողիւ, մրցումս օրը ետէքօքրափոխոնք իւր լաւագոյն արդիւնքս ձեռք բերելու իրենց արժանիքներուն»: Ճէս Օմրնդ գիտէ, թէ ինչ բանի մասին կը խօսի: 16 տարեկան էր 1932-ին, երբ 7 մեդր 58 ցատկեց եւ, յայտը տարին, 17 տարեկան, 100 եարտան վազեց 9" 4-էն ու 200 եարտան՝ 20" 7-էն:

Օձայնոյի համալսարանը մտնելէ շատ առաջ, ամբողջ Ամերիկան գիտէր արդէն, որ սեւածորթ ճեմարանականը, որ սորվելիք բան մը չունէր այլեւս, բոլոր ժամանակներու լաւագոյն վագող պիտի դառնար:

21 տարեկան Փրանսացի մարզիկ մը իր ասպարէզին սկզբնաւորութեան մէջ է: Տասը տարուան սփօռ ունի իր առջեւ: Ընդհակառակն, ամերիկացի մարզիկ մը, 21 տարեկանին, կը պատրաստուի լքելու սփօռը... զոր կիրար-

կած է տասը տարի շարունակ : Ասիկա ճիշդ էր Հինգ տարի առաջ : Հիմա շատ աւելի նուազ ճիշդ է :

Լու Ճօնս, որ 400 մեդրի վրայ 45"ի մօտեցաւ, Մանհաթանի Համալսարանը վերջացնելու ժամանակ, ամերիկացի լաւ վազող մրն էր, ոչ աւելին : Առեւտրական ճիւղը մտնելով, կրնար իր շատ մը բնկերներուն նման, լքել սփօր : Եթէ այդպէս ընէր, Միացեալ Նահանգները Մելյուրն պիտի չկարենային զրկել իրենց ամենէն ճարտար վազողը : Բայց Ճօն եղաւ վերջին տարիներու ամերիկեան աթլէթիզմի մեծ յեղափոխութեան առաջին օգտուողներէն մին : Դարձաւ գինուորական եւ բանակին մէջ գտաւ ինչ որ անհրաժեշտ է մարզուելու, կատարելագործուելու եւ դառնալու «աշխարհքի առաջին մարզիկը», որ 400 մեդրը կը վազէ սփրինթի ձեւով :

Մինչեւ վերջին Ողիմպիական Խաղերը, ամերիկեան խումբին մեծ մասը կը բաղկանար Համալսարանականներէ : Քանի մը Հազուադէպ անձեր միայն, իրենց ուսումէն ետք, կը շարունակէին աթլէթիզմը՝ սփյի ահուձքի մը Հոմանիին տակ : Բայց, սփյի ահուձքներ միջոցներ չունին Միացեալ Նահանգներու մէջ : Կորտիւրն եւ Ռիչրոստ առաջնակարգ մարզիկի երկու Հազուադէպ օրինակներ են, որոնք սփօքը շարունակած են կեանքի մէջ, Համալսարանէն եւ բանակէն դուրս :

Բանակը ուրեմն կը շարունակէ Համալսարանին գործը : Ու որովհետեւ, Ամերիկացիք, որոնք կը պարծենան թէ՛ ժողովրդավար են իրենց ամբողջ դրութեամբ, զժուրաւ կ'ընդունին որ գինուորական մը առաւելութիւններ կը վայելէ իր մարդական յատկութիւններուն Համար, Հարկ եղաւ որ աթլէթիզմը սիրող սպաներ, իրենց գլուխն ունենալով մէլճր Ինկըր, Թրթուազնէն ամերիկացի ժողովուրդին զգալուն յարը Սոյետականին մեծ վախը : 1952-ի խաղերէն ետք, ամերիկացիք սկսան թելք. շուտորդ մեծ յառաջդիմութիւն ունեցած են սիօնի մէջ : Յատրդ անգամ, կրնան նայնիսի մեզ պարտութեամբ մտնելի արլէթիզմի մէջ : Սյարանը բաւական եղաւ : Միացեալ Նահանգներու մէջ, ուր ամէն ոք գտէ է ինքիւնքէն, բաւական է մտածել որ կրնան Ռուսերէն վար ըլլալ, ունէ մարզի մէջ, որպէսզի ընդհանուր կասկած մը արթննայ բոլորի մտքին մէջ :

Ամերիկեան աթլէթիզմի յեղափոխութիւնը կը բաւէ : Բայց հետու է իր պատուոյնը տալէ, որովհետեւ բանակը միջին Հասուով միայն երկու տարի պիտի երկարէ մարդական գործունէութիւնը մարզիկներու, որոնք իրենց ուժերուն յուսթեան Հասած են : Բանակը երկու նաեւ յաւատունները պահել իր ծոցի մէջ : Ի՛նչ Հրաշքներ կրնան գործել Ուլընզ, եթէ զնդապետ դառնար Չաթոփէքի կամ տեղակալ՝ Իհարոչի նման :

Մշտտեռի ան Հասառի Հոստոններ, որոնք կը բառուեն ամերիկեան աթլէթիզմի ասօն, Ողիմպիական Խաղերուն քանի մը ամիս միտուած : Հունիսքը երեք քաջան տատա եւ Թանիառնի չէր եղած : Եւ զայն ստանալու Համար՝ երեք քաջան Հոգ չէր տարուած :

Հետեանի Ողիմպիական Խաղերէն յետոյ, մտահոգուելէ ետք սովետական յառաջդիմութիւնէն, Ամերիկացիք ներտալս կը բաժնէն տոնուն յաւատեալութիւնը իհար ճիւղ Քէլլիի : Իրենց սփօքին Հանդէպ ունին նոյն Հաւատքը, ինչ որ ունին իրենց ապագային Հանդէպ : Կը մնայ սպասել առաջական արջի պատասխանին :

ՈՒՐՖԱ ԵՒ ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐՁԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ .-

1912-13 թուականներու է որ խանդոտ, արհեստաւոր երիտասարդներ իրար մօտ գալով կը հիմնեն Ուրֆայի առաջին մարմնամարզական միութիւնը եւ կ'ունենան իրենց սեփական մարզական ակումբը, որուն առաջին քաջաբերողներէն կ'ըլլայ Ուրֆայի հայրենասէր, նահատակ Առաջնորդ՝ Արտաւազդ Մ. Վրդ. Գալէնտէրեան:

Ինքզինք շիմարձԱԻ (Յուշեր Գերակեանէն) .-

Կիրակի առաւօտ մը կրր զոգոյն յարանը լրանալէն վերջ, ընկերներով դէպի Ս. Սարգիս վանքը պտոյտի ելած էինք մեր դիմացը եկաւ Կարապետ Թաթոեանը, ձեռքին մէջ նոր թերթ մը ունէր. Հետաքրքրուեցանք ու տեսանք որ Պոլիս հրատարակուող «Մարմնամարզ» թերթն էր, անմիջապէս Հանդիպած առաջին ծառին տակ բոլորուեցանք եւ սկսանք թղթատել այդ թերթը, նորութիւն մը կը պարզուէր մեր աչքերուն: Եւստի Գրիսեանի գրութիւններով ոգեւորուեցանք, այդ օր իսկ ուղեցինք Ուրֆայի մէջ ալ կազմել հայ Մարմնամարզական միութիւն մը:

Յաջորդ օրը խօսքէն գործի անցնելով հիմը դրինք սոյն միութեան, մեր գործերը առաջին օրէն յաջող ընթացան: Երեսով գտանք յարմար մարզադաշտ մը, մեր միութեան անդամներէն Մովսէս Սահեանէնց տան կից, Թրիֆտարի ստորոտը հող մը վարձու առինք եւ լծուեցանք գործի, ամէն իրիկուն եւ կիրարկի օրերը բոլորս կը հաւաքուէինք այնտեղ, եւ աշխատանքներ կը կատարէինք մեր ձեռքով: Միութեան ընդհանուր խմբապետն էր Կարապետ Թաթոեանը, իսկ փոխանորդը Սարգիս Սփենջեանը:

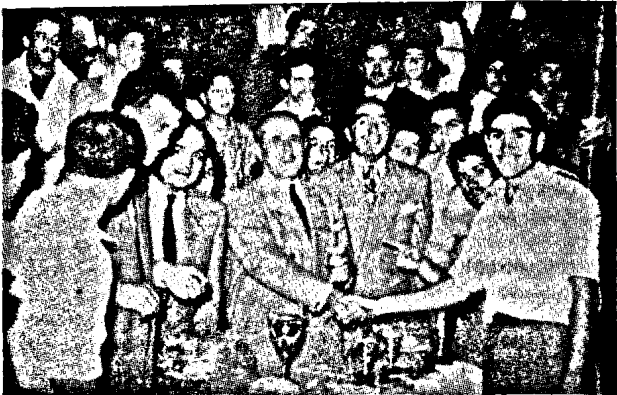
Մարմնամարզական միութեան նպատակը միայն Ֆիզիքական դաստիարակութիւն չէր, այլ՝ նաեւ ուժ կուտար իր անդամներուն մտաւոր դաստիարակութեան, կը կազմակերպէին դասախօսութիւններ ու ներկայացումներ եւ պարտադրի ընթերցանութեան կը մղէին իրենց անդամները: Իսկ տօն օրերուն միութեան անդամները խումբերու բաժնուած Ուրֆայի շրջակայ լեռները կը քարձրանային սինամարտական փորձերու համար: Սոյն միութիւնը կը տեւէ մինչեւ 1915-ի Ուրֆայի Հերոսամարտը:

Առաջին Հիմնադիրները եղած են՝ Լեւոն Էդրէրէյեան, Գրիգոր Գերձակեան, Խոսրով Եամբեան, Մովսէս Սուճեան եւ Յովհաննէս Նազաւան:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ, ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ .-

1915 Յուլիս 26 շաբաթ երկիցիան, Առաջնորդ Արտաւազդ Մ. Վ. Գալէնտէրեանն այժմեան կայանէն էին թուրքերը, քաղաքը սուգի մէջ էր, յարող օրը մարդիկ ընկերներով հաւաքուեցանք Գէորդ Չերչեանէնց տունը, այնտեղ էին մարմնամարզական միութեան բոլոր ընկերները՝ Նազարէթ եւ Յակոբեան Նազաւան, Գէորդ Միմեան, Կարապետ Գոնեայեան, Գէորդ Կոչկարեան, Յարութիւն Միմեան, Կարապետ եւ Գէորդ Մաղաբեան, Կիրակոս Վարժապետեան եւ նաեւ վաստակաւոր ուսուցիչ: Ալէքսան Էսֆերեան:

Այդ օրը բոլորը ուխտեցին այլեւս թոյլ չտալ, որ ձերբակալութիւնները շարունակուին: Կռիւի յատակադիմ մը պատրաստուեցաւ, ամէնքն ալ պատրաստակամութիւն յայտնեցին մեռնելու իրենց տան սեմին:

Սուրիոյ Ներքին նախարար Կապրիէլ Մըը, 1954-ի վազֆի ախոյեանութեան քաժակը կը յանձնէ ուրփացի մարզիկ Կարօ Գազմանեանին

Բոլոր պահուած զէնքերը, պահեստները բացուեցան եւ յանձնուեցան որոշուած խմբապետներուն, իսկ մարզական միութեան 10-12 տարեկան պատանիները կռիւի ընթացքին մեծ դեր կատարելին, կապ հաստատելով բոլոր շրջանի խումբերուն միջեւ սուրհանդակի դեր կատարելով, զէնք եւ ռազմամթերք փոխադրելով: Հերոսամարտը սկսած է 1915 Սեպտ. 29-ի առաւօտ:

ՀԱՅ ՄԱՐԲԱՆԱՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ ԿՈՒԻՒՐ

Թըլֆըտարի Հիւսիսային կողմէն եւ Պէտէնին ետեւէն Հարիւրաւոր զօրքեր սուխնամերկ յարձակում կը դործեն ամերիկեան շէնքերու կոնսկը գըտոնուող Հայ մարմնամարզական ակումբին վրայ, անոնց միջեւ ակումբին բազմազան հասնիլը Սուճեանենց դիրքին եւ Թարխանենց մատառնէն արձակուած զնդակները բազմաթիւ Թուրք զինուորներ կը փռէին գետին: Հայ մարզիկները մարզարանին անկիւնը ծուռկի եկած կը կրակէին անխնայ, քանի մը վայրկեանի ընթացքին քսանէ աւելի զիակներ կը փոռէին մարմնամարզական ակումբի բակին մէջ: Իսկ մնացորդները փախուստի կը դիմէին որոնցմէ չորս զինուորներ ալ գերի կը բռնուէին, ծանր կերպով կը վիրաւորուին ժարմնամարզականի վարչականներէն Յովհաննէս Նազդաշեանը եւ Մարիամ Զիլինկիրեանը աջ ձեռքէն կը վիրաւորուի ուսմբէ մը, իսկ Նէթիմ Գեորգի Վերքին վրայ Հայ մարզական միութեան Հիմնադիր Լեւոն Էղբէրլերեանը մինչեւ վերջը կռուեցաւ ու ապա անձնասպան եղաւ անձնատուր չըլլալու համար, կը բռնուէր Ռուֆայի Հերոսամարտի ղեկավար Մկր. Եօթնեղբայրեանի կիներ Հերոսուհի Եղիսաբէթ Եօթնեղբայրեանը:

Մարզական միութեան ուրիշ Հիմնադիր մը՝ Մովսէս Սուճեան նշանաւոր ուսմբ նետողներէն եղած է, նաեւ Մարիամ Զիլինկիրեան եւ Եղիսաբէթ Եօթնեղբայրեանը:

ՈՒՐՖԱՅԻ ԵՐԻՏԱՍԱՄԱՐԴԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1918-Ի ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԵՆ ԵՏԳ Ուրֆայի սոյն երկասամարտական միութիւնները ունեցած են Հանրային քի-

Գառնիկ Եփրեմեան (1950 Երևան)
Երկար վագֆի այսպեան, ուրֆացի

դուն գործունէութիւն. ստորեւ կուտանք մարմնակրթութեան մէջ անեցած իրենց գործերը:

ՀԱԼԷՊ. — Հալէպի երիտասարդաց միութեան Հիմնադիրները եղած են Արշակ Ոսկերիչեան, Գէորգ Տատեան եւ Լեւոն Եօթնեղբայրեան, 1953-ին, իսկ 1933-ին շնորհիւ Միհրան Հէրարտեանի ջանքերուն կը վաւերացուի կառավարութենէն իբրեւ մշակութային եւ մարզական կազմակերպութիւն: Ամէն տարի շարունակ կը կազմակերպեն Ուրֆայի Հերոսամարտի տարեդարձի տօնակատարութիւնը, ունին նաեւ Թատերահան, մարզական եւ գրադարանային յանձնախումբեր, ունի երկու Հարիւր անդամներ, ունեցած են Փութպոլի մրցումներ, Հալէպ հրախրած են Դամասկոսի «Ուրֆա» Փութպոլի խումբը մրցումի համար, Հրատարակած են «Այրուած քաղաքի մը պատմութիւնը», որուն նիւթը տոնուած է Ուրֆայի Հերոսամարտէն:

ԳՍՄԸՇԼԻ. — Ուրֆա-Պարմուճի երիտասարդաց միութիւնը, որոնք անդամ են Հ.Մ.Ը.Մ.ի, կը հաշուէ մօտ եօթանասուն անդամ, վարչականներ՝ Գ. Սարգիսեան, Ս. Գասպարեան, Մ. Ներսէսեան, Յովհ. Շահինեան, Յ. Բակերիչեան, Ա. Սարգիսեան եւ Ն. Ղարիպեան,

ԴՍՄԱՍԿՈՍ. — Ուրֆացիներու երիտասարդաց միութիւնը Հիմնուած է 1935-42, ունեցած են մարզական միութիւն մը. ունին «Ուրֆա» Փութպոլի խումբը, որ շահած է շատ մը յաղթութիւններ: Վարչականներն եղած են Դէորդ Գույումեան, Խորէն Գէրպէրեան, Պողոտ Ասիլեան, Էւալիթ Գասակեան եւ Արշակ Էմէքեան:

ԿԱՐՄՈՒՃ. — Հալէպի երիտասարդաց միութիւնը ունի եօթանասուն անդամ, ունին նաեւ իրենց Փութպոլի խումբը, որ կը կոչուի «Գարմուճ»:

ՊԵՏՐՈՒԹ.— Երիտասարդական Ուրֆացիներու միութիւն, 1944-ին, Պէյրութի արուարձաններէն Պուրճ-Համուտի մէջ, Ուրֆացի երիտասարդները կը կազմեն ֆուլպոյլի «Մասխա» խումբը, որ աւելի վերջը Պէյրութի ֆուլպոյլի լաւագոյն խումբերէն մէկը կ'ըլլայ, իր տարած կարգ մը յաղթանակներուն շնորհիւ: Սիւլթանը ունի նաեւ աթլէթական մարմնամարդի ճիւղ մըն ալ, որուն վարիչն էր ախոյեան Յակոբ Թովմալչեան: Միութիւնը ունի ներկայիս Հարիւր անդամներ, նաեւ գրադարան մը Ուրֆացի Հերոս Սըրտիչ Եօթնեղբայրեանի անուան: Կը սարքեն Հանդէսներ, երկոյթներ եւ դաշտազընացութիւններ: Վարչութեան անդամներն են՝ Լեւոն Առաքելեան, Աւետիս Ատարեան, Գէորգ Պօղոսեան, Գէորգ Ժամկոչեան, Սարգիս Գազանճեան, Յակոբ Գուլումճեան, Լեւոն Թովմասեան եւ Յարութիւն Արապաշեան:

ԻՐԱՔ.— Ուրֆացիներու երիտասարդական միութիւնը, Պաղտատի մէջ, 1927-ին կը հիմնուի: Վարչականներ՝ Լուսիա Յոսոյեան-Գէթէճեան, Իսափայլ Պաթմանեան, Յակոբ Նազաշեան, Էմիլ Նատըրեան, Պորէն Առաքելեան, Պետրոս Պարսամեան եւ Աւետիս Թաշճեան, ունեցած են «Շանթ» անունով ֆուլպոյլի խումբ մը խմբապետութեամբ Արշակ Յոսոյեանի, իսկ աղջիկներու մարզական խումբի ղեկավարութիւնը յանձնուած է Օր. Նուարդ Քէթէճեանեանի, այս մարզական խումբերը կարճ ժամանակի մէջ եղած են Պաղտատի լաւագոյն խումբերէն:

ՈՒՐՏԱՑԻՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.—

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն վերջ, Սիւրիայէն եւ Լիբանանէն ներգաղթին հետ Հայաստան մեկնեցան շատ մը Ուրֆացիներ եւ Կարմուցիներ, որոնք մասնաւորապէս Հազարի թիւ մը կը կազմեն: Ուրֆացիներէն Հայաստանի մէջ նշանաւոր աթլէթներ գուրս եկած են: Կառնիկ Եփրեմեանը երկար վազեբոլ մէջ 1950-ի Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած ողիմպիականին առաջին հանդիսացած է:

Ուրֆայի Հայոց Ժողովուրդի անցեալին, մշակութային եւ մարզական կեանքին այն անհոփ պատմականը ընելով կարելի չէ մոռնալ ու յիշատակութիւնը չընել շարք մը Հայասէր եւրոպացիներու եւ ամերիկացիներու, որոնք մեր տառապանքի սեւ օրերուն մեզ հետ եղան ու բաժնեցին մեր ցաւերը:

Ասոնց մէջէն կարելի է յիշել Տոքթ. Եօսաննէս Լեփսիւս, գերման արեւելեան միսիոնէն որ հիմնադիրներէն է «Հայերու Օչնութեան Միութեան» 1894-ին որ յետոյ կը կոչուի «Կերման Արեւելեան Միսիոն» Լեփսիւս Ուրֆայի մէջ կը հիմնէ որբանոց եւ արհեստանոց: 1915-ին մեծ ճիւղեր բրած է օգնութեան հասնելու համար Հայ Ժողովուրդին: Պատերազմէն վերջ Թալէաթի սպաննութեան դատաւարութեան ընթացքին ջանաց Հայկական կոտորածներէն փաստեր հաւաքել եւ կարեւոր դեր մը ունեցաւ Սողոմոն Թէշլիրեանի ազատութիւնը ձեռք բերելու գործին մէջ: Մեռաւ 1926 Փետր. 3-ին, Գերմանիա:

ՄԻՍ ՇԱԹՐԳ.— Ամերիկացի միսիոնար. 1895-ի Ուրֆայի կոտորածին եղած է ճշմարիտ քոյր մը կոտորածէն ազատուող մեր որբերուն, կը հաստատէ որբանոց եւ արհեստանոց: Կը մեռնի սիրտի հիւանդութենէ Ամերիկայի մէջ, 1907-ին:

ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ.— Տանիմարքացի Հայասէր: Մնած է 1876-ին ՔօփէնՀակ, 1903-ին կուզայ Ուրֆա, անդամ գերմանական արեւելեան միսիոնին, կը ստանձնէ 1895 ջարդերէն ազատուած որբերու Հոգատարութիւնը: Հայերէն կը գրէր եւ կը խօսէր, 1915-ի Ուրֆայի Հերոսամարտին մեծ օժանդակութիւն բերաւ Ժողովուրդին ազատելով շատ մը կեանքեր: Մեռաւ 1936-ին եւ ըստ իր կտակին Թաղումը եղաւ Հայ Լուսաւորչական ծեսով, Առաջնորդ Արասաւազ

Ի ԼՈՒՐ ՄԱՀՈՒԱՆ՝ ՄԱՅՔԸ ԱՐԼԵՆԻ

Ուրախութեամբ կը հրատարակենք "Մասիս"ի մնայուն աշխատակից եւ բանաստեղծ Հրաչ Գաղարեցիի սոյն յօդուածը, ուր օգտակար շատ դասեր կան, մա՛նաւանդ նորերուն համար: "Ն."

Ամերիկեան, անգլիական, հայկական թերթերը միտամանակ գուժեցին մահը Մայքըլ Արլենի, անգլիագիր հայ վիպասանին: Ի լուր մահուան՝ ամերիկեան թերթերը ունեցան զուսպ արտայայտութիւններ, անգլիական թերթերը՝ աւելի զուսպ, հայկական թերթերէն ոմանք շատացան գուժին ծանուցմամբ սոսկ, ուրիշներ ալ՝ կենսագրական հակիրճ տեղեկութեան կցեցին վշտակրական զգացումներ:

Եւ սակայն այս դրողը մեծ աղմուկ յարուցած էր, երբեմն, իր անունին շուրջ, եղած էր ոմանց կուռքը, ոմանց ալ ծաղրին թիրախը: Ան ճանչցած էր՝ անգլիական-աքադեմիական աշխարհի երկինքն ու գետինը:

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն անմիջապէս յետոյ յայտնուեցաւ այս դրիչ մարդը, անունով՝ մայքըլ, մականունով՝ Արլեն. (բուն անունն է Տիգրան, բուն մականունը՝ Գոռյում ճեան): Անունին եւ մականունին փոփոխութիւնը կ'ենթադրէ որոշ վեհերոտութիւն մը, սեփական ուժին հանողէ՞լ՝ անվտանգութիւն մ'ը: Նկատի առնելով, սակայն, անգլիական օտարամերձ միջավայրը, ներթափանցողութեան հետամտող մարդուն համար, կերպով մը կ'արդարանայ, այս անցանկալի իրողութիւնը, այս նուստացուցիչ անուանափոխութիւնը: Եթէ Մայքըլ Արլեն յաղթանակած ըլլար հայու անունով եւ հայու մականունով, յարգանքի աւելի՛ արժանի անձ մը եղած պիտի ըլլար:

Իսգովթիւ գործեր հրատարակեց Մայքըլ Արլեն — «Մէյ Ֆէր», «Այս հմայիչ մարդիկը», «Մարդիկ մահանացու են», եւայլն, եւայլն: Գլուխ — գործոցը համարուած է առկայն, «Կանաչ Գլխարկ»ը, զոր ձեռքէ ձեռք խլեր էին մարդիկ երբեմն, թատերգութեան եւ պատկերասրահի վերածած էին զայն: Հեղինակը՝ երկու հարիւր հազար անգլիական ոսկի շահած էր վէպէն. երեք հարիւր հազար թատերգութենէն, ինը հարիւր հազար՝ պատկերասրահէն: Թէ՛ վէպը, թէ՛ թատերգութիւնը, թէ՛ պատկերասրահը զգլխած էին ընթերցողներն ու ընթերցողուհիները, հանդիսականներն ու հանդիսականուհիները: Հիացում առթած էին մասնադէտ շքանդապաններու: Անգլիական եւ ամերիկեան առաջնակարգ թերթերուն մէջ Մայքըլ Արլեն ողջունուած էր իրբեւ նոր Կի Տը Մորասան մը, իրբեւ նոր Օսկար Ուայլս մը:

Ո՞վ աւելի պատոււրած էր այս բաղդատութենէն, Արլեն թէ Մորասան, Արլեն թէ Ուայլս: Ամբողջական գործերու համեմատական ուսումնասիրու-

եպիակ. աղգային թաղումը կը կատարէ հայութեան համար տառապած Տանի-մարքացի այս մեծ հերոսուհին, կը թաղուի Հալէպի հայոց գերեզմանատան մէջ:

Հայաստանի եղած են նաեւ Տոքթ. Գիւլչէր եւ Մ. Լէսլի: Ուրֆայի վերապրող զաւակները աշխարհի ամէն կողմը ցրուած, անմահ պահած են իրենց հին աւանդութիւնները եւ սովորութիւնները, ու կ'աշխատին փոխանցելու յաջորդ սերունդներուն, ցոյց տալով ամէնուն թէ՛ արժանի զաւակներն են Ուրֆայի անմահ հերոսներուն:

Աղբիւրներ. — Գիւցագնական Ուրֆան

ԿԱՐՕ ԵԱՀԻՆԵԱՆ

Թիւնը բաւական պիտի ըլլայ հաստատելու՝ թէ ո՞վ աւելի պատոււրած էր :

Պուկլարահայ ծնողքի մը զաւակն էր Տիգրան Գուլումճեան, որ տարուած էր, հինգ տարեկանին, Անգլիա, ուր եւ ուսած էր եւ մնացած. պատեքազմի ընթացքին մատուցած էր զինուորական ծառայութիւն :

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն յետոյ հրատարակեց իր գործերը : Գրեթէ բոլորն ալ թևած գործեր, որոնք կը դիտէին կեանքին ո՛չ թէ խորքը, այլ մակերեսը : Կը տեսնէին ժպիտը եւ մերթ արցունքը, բայց չէին որոնէր պատճառը ժպիտին կամ արցունքին : Ժամանց մը կ'ընծայէին մարդու իութեան, ո՛չ թէ սփոփանք մը : Եւ զարմանալին ա՛յն է՝ որ յետպատերազմէն ետ այդ շրջանին եւ միջավայրին մէջ՝ ժարդիկ կ'ուզէին աւելի զբօսնուլ քան մխիթարուիլ : Մայքը Արլեն, Հայ մը, պարզապէս գունացում կուտար պահանջին, զարմանալով եւ զուարճանալով միանգամայն :

Հարստացաւ Մայքը Արլեն : Բնակեցաւ ապարանքներու մէջ : Վարեց պերճազեղ ինքնաշարժեր : (Արշակ Զօպանեան, իր ամբողջ կեանքին մէջ մէկ օր իսկ չէր կրցած բնակիլ նման ապարանքի մը մէջ, մէկ անգամ՝ իսկ չէր վարած նման ինքնաշարժ մը. ին՛չ բնակիլ, ին՛չ վարել. երազել իսկ չէր կրցած. եւ սակայն, Արշակ Զօպանեան իր ամբողջ աղքատութեամբ աւելի օգտակար եղած էր հայու թեան, քան Մայքը Արլեն՝ իր ամբողջ հարստութեամբ) :

Մայքը Արլեն կը սիրէ՞ր թէ կ'ատէր Հայերը : Այս հարցումը կատարած է Հայ Թերթ մը, (ԱՄԿՁ, Ե-3-56) : Հարցումը կ'ենթադրէ տարակոյս մը : 'Կ'ատ է այն Հայը՝ որ կ'ատէ Հայերը : Կարելի չէ՞ ըսել՝ թէ վատ էր Մայքը Արլեն. սակայն, կարելի է ըսել, անվարան՝ թէ արի՛ ալ չէր : Իսկ մըն էր՝ վատին եւ արիին միջեւ. գորշ բան մը, գաղջ բան մը : Եթէ ըլլար արի՝ յետպատերազմեան խելացնոր միջոցով մէջ, երբ դաշնակիցները իրենց յաղթանակին փառքով զինովցած, ցնծութեան աղաղակներու մէջ կը խեղդէին ազնուական, հին ժողովուրդի մը, Հայ ժողովուրդին հեծեծանքները, ունէին խուլ ականջներ՝ Հայ ժողովուրդին պաղատանքներուն առջեւ, Հայ ժողովուրդին, որ եղած էր իրենց դաշնակիցը, քաջարար մարտնչած էր բոլոր ճակատներուն վրան, ի շահ դաշնակիցներու գաստին, եւ պատուելի դաշտին վրան ինկած զինուորներու ետեւ ունէր բազմութիւն մը նահատակ մայրերու, Հայերու եւ որդեակներու, Մայքը Արլեն, կը կրկեմ, եթէ ըլլար արի՛, կը կոտորէ՛ր թեթեւարոյ գրողի իր զրիւը, եւ կամ զայն սուրբ՛ փոխակերպած՝ կը պաշտպանէր եօթն անգամ, ին՛չ կ'ըսեմ, եօթնասունեւեօթն անգամ անիրաւուած իր ազգը : Զպաշտպանեց, Հակառակ այն իրողութեան՝ որ փառաւորապէս տիրապետած էր անգլիերէնին, ունէր ընտիր ոճ, սուր լեզու : Զպաշտպանեց. ընդհակառակն, լսեց օտարներու լուտանքը՝ իր տարբարխտ ազգին Հանդէպ ու լսեց : Եւ դեռ, ըսե՛մ : Չրեց պատմութեանը, որոնց մէջ նկարագրեց «ծնելէ սուալ իսկ մեռած» դէմքեր, ի վայելում միջազգային ընթերցասէր նսնրամիտներու : Գրեց պատմութեանը նաեւ, կէս-լուրջ, կէս-գուարթ զիրողութիւններով, հեզասխառն ակնարկներով, որոնք Հայութեան Հանդէպ աւելի Հակակրանք կը յառաջացնէին, քան Համակրանք : Անոնցմէ մէկն էր այն պատմութեանը, որ կը կրէր «Իարպասողք» վերնագիրը : Դժբարխտարար, այս պահուն, աչքի տակ չունինք այդ պատմութեանը, քննելու եւ դատելու համար զայն, մատնանշելու համար մութն ու լոյսը՝ անոր մէջ :

Գիտենք՝ թէ, աստիկն, այդ պատմութեանը աղմուկ յարուցեք է, կարգ մը Հայեր, ընդ որս եւ Արշակ Զօպանեան, բողոքեք են անոր դէմ : Կարգ մը Հայեր ալ, իմաստութեամբ թէ իմաստականութեամբ ջանացեք են արդարացին Հայածին, անգլիադէր վիպասանը, աւարկելով թէ «ա՛յլ բան» ըսել

Մ Ո Ն Ո Ւ Մ Ե Ն Տ

Կանգնած է ածա մետաղէ այս մտնումները, նայի՛ր...
Մի մարդ է՝ աչքերը յառած դէպի հեռումները՝ դէմքիս
Նստել է մի յսակ համարանդ, կերպարանքը իրոյստ է ու վեհ...
Մի մարդ է՝ աչքերը յառած դէպի հեռումները. դէմքիս

Մտրդիկ կամ այդպէս մեր կեանքում: - Քայլում են հպարտ անբոխում
կանգնում են հրպէս մտնումներ, իսկ թէ ի՞նչ են արել - չ գիտես: -
Քո դաստարկ գլուխն է միայն այդ մարդկանց միակ պատուանդանը,
Յիւմարտքի՛ննդ է միայն դարձնում նրանց մտնումներ: -

ԵՂԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑ

ուզած է անէ Աչքի տակ լուսինը այդ պատմութեանը, ստուգելու համար թէ
ի՛նչ բան տեսլ ուզած է: Աչքի տակ ունինք, սակայն, ուրիշ պատմութեանը մը,
Հնարած Գիթով Մարզըն, որուն մէջ իբր թէ կան Հայեր, Հայութի՛ւն.
պատմութեանը մը, որ Հայութեան հանդէպ բացարձակ խանդավախութիւն
առաջ չի բերեր: Պիտի թարգմանենք եւ հրատարակենք, ի վայելումն թե-
րահասաններու:

Ամուր չէ Մայրը Արլինի դիրքը՝ Հայութեան կողքին, պայծառ չէ՛ իր
խօսքը Հայութեան նկատմամբ:

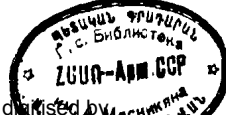
1920-էն մինչեւ 1930, իր փառքի օրերուն մէջ, Մայրը Արլին չգրողեցաւ
Հայուն վիճակով: Առասպելական հարստութեան մէջ կը լողար եւ մէկ սան-
դիմ իսկ չնետեց Հայութեան գանձանակին մէջ, մինչդեռ աղքատ Հայեր կը
նհաէին ան իրենց յետին լուսան: Արլին սպեղանի մը չըբաւ Հայութեան
վէրքին վրան: Աւա՞ղ, բազմաթիւ էին վէրքերը, եւ լայնարաց մանաւանդ
այդ չըջանին, 1920-էն մինչեւ 1930: Մայրը Արլին չգրողեցաւ Հայոց հա-
րուստ պարութեամբ, չհարցոյ՞ թէ ի՛նչպէս կ'ապրէին հայ դրէ՛ի հերոսա-
կան դէմքերը՝ պանդխտութեան մէջ:

Մայրը Արլին, օր մը յիշեց յանկարծ թէ հայ էր ինք, երբ նորագոյն ար-
ուեստին, պատկերաբառի պատասաններուն վրան կարդաց անուշը եւ մակա-
նուշը՝ Հանճարեղ Հայու մը. անուշը՝ Բուբէն, մականուշը՝ Մամուլեան:
Թէ՛ մէկը եւ թէ՛ միւրը՝ այդպէս անփոփոխ, Յնցուեցաւ երբ կարդաց ուրիշ
Հայու մը, Ուիլիսմ Սարոյեանի, պատմութեանը՝ որոնք կ'չխո տնէին եւ
ուրի՛շ համ...:

Երէն՛ց, ցնցուեցա՞ւ. եւ Աթէնքի մէջ հայ վարժարան մը այցելելով, խո-
նարհ վարժապետներու յայտարարեց՝ թէ հայ է ինք, թէ բնու չէր ծանկան
իր Հայութիւնը: Եւ եթէ՛ փոխած էր իր անուշը եւ մականուշը, պատճառն տը
էր՝ որ չէր ուզած խրայեցնել Անգլիացիները. հո՛յ, հո՛յ...:

Մայր Արլին փոքրիկ տեղ մը կը գրուէ անգլիական ժամանակակից գրու-
կանութեան մէջ: Բ'չ մէկ տեղ՝ հայ գրականութեան մէջ:

ՀՐԱՑ ՔԱԶԱՐՆՑ

ԲԱՅ ՆԱՄԱԿ «ՃՈՒՄՆՈՒՐԻՅԵԹ»ԻՆ

Վերջերս Պոլսոյ Թուրք մամուլը սկսած է հետաքրքրուիլ իրենց մարզական անցեալով: Ատոնցմէ «Ճումհուրիյէթ» հետեւեալ հարցը կը դնէ հրատարակը, իր յօդուածը խորագրելով. «Մեր մարզական պատմութեան մութ մէկ կէտը կ'ուզեմք լուսաւորել»:

«Արդեօք ո՞վ է այն Թուրք մարզիկը, կը հարցնէ թերթը, որ մասնակցեր է 1908-ի միջազգային ողիմպիականին: Թուրքիա պաշտօնապէս մասնակցեր է 1924-ի Փարիզի ողիմպիականին, իսկ առկէ առաջ, 1912-ին, մասնակցեր է Սթոքհոլմի միջազգային ողիմպիականին, բայց անպաշտօն կերպով, իսկ զայն ներկայացուցած են երկու հայ մարզիկ. — Մկր Մկրեան (աթլէթ բոմբիւ) եւ Վահրամ Ս. Փափազեան (վազբի ախոյեան)»:

Մկր Մկրեան դունտ նետելու եւ տեքագլոնի մրցումներուն կը մտնէ: Վահրամ Ս. Փափազեան 800 եւ 1500 մեդր վազբերու: Թէեւ ասոնք աստիճան չեն կրնար առնել, բայց կը գնահատուին:

Պոլսոյ «Մարմարա» թերթը շատ փափկանկատ պատասխան մը տուած է «Ճումհուրիյէթ»ի, հետեւեալ մէջբերումը ընելով Թուրքիոյ ազգային ողիմպիականի Ֆէտէրասիոն հիմնադիր եւ մարզանքի ուսուցիչ — Սէյիթ Սըրբը Թարճանի, իր «հին եւ նոր ողիմպիականներ» անուն դիրքին մէջէն.

«Մենք, կ'ըսէ Սէյիթ Սըրբը, որոշեցինք պաշտօնապէս մասնակցիլ 1912-ի Սթոքհոլմի միջազգային ողիմպիականին: Մարզիկներ հրաւիրեցինք մասուլի միջոցով, ժիտամանակ պատերազմական եւ ծովային նախարարութեանց արտօնութիւն խնդրելով: Բայց անոնք չկրցան գնահատել նման միջազգային հանդիպումի մը քաղաքական եւ ընկերային բարերար, արդէնցութիւնները եւ մերժեցին: Սակայն երկու հայ մարզիկ մեր երկիրը ներկայացուցին. — Մկր Մկրեան իր անձնական ծախքովը եւ Վահրամ Ս. Փափազեանը, որ Սթոքհոլմ ղրկուեցաւ, այդ շրջանին քաղաքիս մէջ հայերէն «Մարմանարգ» թերթին տնօրէն Շաւարշ Բրիտեանի կողմէ»:

Իսկ «Մարմարա» թերթը իր կողմէ կը հարցնէ. «Ո՞վ է միակ Թուրք մարզիկը, որ 1908-ի Լոնտոնի ողիմպիականին մասնակցեր է: Մեր ընթերցողներէն եթէ կան դիտողներ, թող բարի ըլլան մեկ հազարըլը»:

«Պոլսոյ «Մարմարա» թերթի ընթերցողներէն ըլլալով, ուրախութեամբ կը պատասխանենք իր հարցումին, որով փարատած կ'ըլլանք «Ճումհուրիյէթ»ի այն շիտթուկները, որ ունի անցեալի պատմական եւ վաւերական մրցումի մը առթիւ:

1.— 1912-ի Շաւարշ Բրիտեանի հրատարակած «Մարմանարգ» թերթը, ինչպէս նաեւ Հ.Մ.Բ.Մ.ի հրատարակութեանց մէջ որոշապէս արձանագրուած է թէ՛ 1912-ի Սթոքհոլմի ողիմպիականին Թուրքիոյ մասնակցութիւնը եղած է պաշտօնական: Նոյնը կը վաւերացնէ նաեւ ատյն ողիմպիականին մասնակցող ախոյեան Վահրամ Ս. Փափազեան:

2.— Թուրքիոյ մասնակցութիւնը կը հաստատուի նաեւ այն փաստով, որ Թուրքիոյ մարզական Ֆէտէրասիոնը ներկայացուցիչ Սէյիթ Սըրբը ներկայ եղած է Սթոքհոլմի ողիմպիականին, Շուէտի Թուրք հիւսպանին հետ:

3.— Համաձայն Միջազգային Ողիմպիականներու Կանոնադրին. Վահրամ Ս. Փափազեան իր կուրծքին վրայ կրած է Թուրքիոյ ազգային դրօշակի դոյները, մահիկով, ինչպէս միւս ազգերու պատկանած մարզիկները կրած են իրենց պատկանած պետութեան դրօշակի դոյները:

4.— Թուրքիոյ պաշտօնական մասնակցութիւնը կը հաստատուի Միջազգային

գալին Ողիմպիականներու կանոնադրային հետեւեալ յօդուածով, ուր կ'ըսուի: «Ամէն պետութիւն որպէս փափաքի մասնակցիլ Միջազգային Ողիմպիականներուն, պարտաւոր է լրացնել հետեւեալ պայմանները:— արձանագրութիւլ Միջազգային աթլէթական Փլուեքսիոնին, որուն կեդրոնը կը գտնուի Լոզան (Չուիցերիա):»

Երկրորդ յօդուած — Միջազգային Ողիմպիականները տեղի կ'ունենան, ամէնչորս տարին անգամ մը, մասնակցութեամբ արձանագրուած բոլոր ազգերու, սիրող (ամաթէօր) մարդիկներով, հաւասար իրաւունքներով եւ կատարեալ պայմաններով:

Վեցերորդ յօդուած — Այն մարդիկները, որոնք Միջազգային Ողիմպիականին մասնակցող պետութեան փոխմաններուն մէջ ծնած են եւ կամ անոր հպարտակը եղած են, իրաւունք ունին մասնակցելու Միջազգային Ողիմպիականին, իրենց պատկանած երկրին դքսին դոյներովը, եթէ իբրեւ մարդիկ կը ըրացնեն նաեւ մարզական պայմանները եւ կանոնները:

Այս բոլոր վկայութիւններով եւ շարք մը ուրիշ կանոնադրային յօդուածներով կը հաստատուի, որ մեր երկու հայ մարդիկները մասնակցած են 1912-ի Սթոքհոլմի ողիմպիականին, Միջազգային աթլէթական Փէտէրասիոնի կանոններով եւ սկզբունքներով: Հետեւաբար, Թուրքիա ներկայացած է սոյն ողիմպիականին պաշտօնապէս, եւ ոչ թէ անպաշտօն կերպով, ինչպէս կը պնդէ Թուրք թերթը:

Մեզ համար հասկնալի է, որ «Ճումհուրիյէթ», 1912-ի Սթոքհոլմի Միջազգային Ողիմպիականին իրենց մասնակցութիւնը անպաշտօն յայտարարելով, միտում ունի նաեւացնել մեր երկու հայ ախոյեաններու արժանիքը, վասնզի Թուրքիոյ արժանապատուութեան պիտոյնքանք զգացած է, երկու տասնակաթիլոն ժողովուրդ ուղիցող Թուրք պետութիւնը պոնէ մէկ թուրք արժանաւարդիկ չլինալ ներկայացնելու համար:

Իսկ զարով «Ճումհուրիյէթ»-ի այն արդարութիւն թէ՛ «Ե՞րբ Թուրք մարդիկը մասնակցած են 1908-ի Լոնտոնի Միջազգային Ողիմպիականին»: մենք միայն մէկ պատասխան կրնաք տալ, եւ այդպէս է, թէ երբ 1912-ին չէք կրցած ներկայ մէկ թուրք մարդիկ ներկայացնել Սթոքհոլմի ողիմպիականին, ինչպէս կ'ուզէրէ որ 1908-ին ախոյեան ունեայիք:

Այս փրակաւորելու միայն որեւէ ախոյեան չունէիք, այլ հասարակ աթլէթ անցանք ունէիք: Երախտապարտօղէք Շաւարշ Բրիտանիին եւ ընկերներուն որոնք շիրաքս ձեզ սորոցուցին մարմնամարդիկն ըլլալը:

Ինչպէս անցնալին, ինչպէս իսկ կը թանձր ձր վարպետներ եւ ուսուցիչները միջազգային մարմնակրթական աշխարհի մէջ, Հակառակ ձեր իրաւունքն առաջարկեալու դարձուող պետական կեանքի:

1902-ի Հելսինքի (Ֆինլանտիա) Միջազգային Ողիմպիականին, մեզմէ շատ տկար դուրս եկաք: Սոյն Միջազգային Ողիմպիականին մասնակցող 69 ազգերէն մէկը դուք էիք, ինչպէս նաեւ մենք:

1952-ի Հելսինքի Միջազգային Ողիմպիականին մեր եւ ձեր ախոյեաններու արդիւնքներու շանտապատկանը, ըստ պաշտօնական հրատարակութեան, Բրիտանական Ողիմպիականներու Ասօսիասիօնի (հրատարակուած Լոնտոն):

- ՉԱՅԱՍՏԱՆ. — Հ. Շահինեան՝ մարմնամարզ (12 հրահանգ), ոսկի մետալ, Հ. Շահինեան՝ (բարալէլ), պրոնզ մետալ, Հ. Շահինեան՝ (օղակ), ոսկի մետալ, Հ. Շահինեան՝ (նժոյզ), արծաթ մետալ, Ռ. Չմչկեան՝ (ծանրաբարձութիւն), ոսկի մետալ, Ա. Տէրեան (ըմբշամարտութիւն) կրէքօ բոմանօ, պրոնզ մետալ, Ա. Ճաթրեան՝ (ըմբշամարտ կրէքօ բոմանօ, պրոնզ մետալ:

ԹՈՒՐԻԱ.— Զ. Կէմիճի (ըմբշամարտութիւն) ազատ ձեռքով Թ. Ծանրութիւն, սակի մետալ, Պ. Սիթի (ըմբշամարտութիւն) ազատ ձեռքով Բ. Ծանրութիւն, սակի մետալ, Ա. Աթանա (ըմբշամարտութիւն) ազատ ձեռքով, պրոնզ մետալ:

ՀԱՅ ԱՍՈՑԵԱՆՆԵՐ.— Երկու սակի մետալ, կրկու արծաթ մետալ և երեք պրոնզ մետալ, ընդհանուր եօթը մետալ:

ԹՈՒՐԻԱ ԱՍՈՑԵԱՆՆԵՐ.— Երկու սակի մետալ և մէկ արծաթ մետալ, ընդհանուր երեք մետալ:

Հայաստանի մարզիկ ասոցիացիաներու սոյն յաջողութիւններէն դուրս, դեռ խօսքը չեմ ընել, արատաւճանի այն հայ ասոցիացիաներու մասին, որոնք այս կամ այն պատուութեան դրօշին տակ յաղթութիւններ շահած են:

Կը յուսամ որ, «Ծումհուրիյէթի» հարցումներուն զոհացում մը կրցանք տալ Թուրքիոյ անցեալի մարզական կեանքէն վաւերական քանի մը տեղեկութիւններ տալով, որը կրնայ օգտակար ըլլալ Թուրք մարզական պատմութեան համար:

Պ. Այրեռ

ՍՐՈՐԹՄԵՆ

Մ.— Միջազգային Ողիմպիականին առաջին ասոցիացիաներ կը ստանայ սակի մետալ, երկրորդը՝ արծաթ, իսկ երրորդը՝ պրոնզ:

Սկաւտները Ս. Հաղորդութիւնը կ'ընդունին, ձեռամբ պատարագիչ Հոգշ. Մ. Վրդ. Յ. Մաշեանի

ՕՐ. ԻԼԴԱ ՄԸՍՐԼԵԱՆ

Ը Ձ Դ

ՊՐ. ԳԱՐԼՕ ՓՈԹԻԿԵԱՆ

Խօսեցեալք

Մեր շնորհակարտութիւնները:

ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՅԱՍԱՆԵՆ

Երևան ամենէն խորհրդաւոր քաղաքն է, որովհետեւ զարգիլեալ չըլանք է: Անոր ծուաքը փակ է թէ լրագրողներուն եւ թէ դիւանագէտանիքուն առջեւ, բացի քանի մը պատուիրակութիւններէ:

Խորհրդային Հայաստանի հանրապետութեան մայրաքաղաքը Երևան, աղմկալի քաղաք մըն է: Երեսուն հազար բնակիչ ունէր նախան յեղափոխութիւնը, այժմ ունի 450 հազար, երկրին բնակչութեան մէկ երրորդը: Իր թըր-ծուած հողէ (կաւ) տուները եւ իր նոր փողոցները եղերուած վարդապոյն կճածեփէ չէնքերով՝ կ'երկարին երկար-օձի մը նման կանանչ եւ կարմրագեղ սարահարթի մը մէջտեղ: Հորիզոնին մէկ կողմը կ'երեւայ ձիւնապատ լեռնաբու երկար շղթայ մը, իսկ դիմացը, մօտիկ թրքական սահմանադրութիւն վրայ հողէն յանկարծ դուրս կը ցցուի, առանց հովիտներու, որոնք պիտի աւետէին իր ծնունդը, վիթխարի աստուածաշնչական Արարատը (5100 մեզր), նման ընդարձակ վրանի մը, ծածկուած ձիւնի շողողուն քողով մը: Անոր մօտ հաս-մեստ նորընծայի մը պէս, երկրորդ լեռ մը, կատարեալ բուրգի մը ձևով, նմանապէս քաղցրովին ճերմակ: Յետոյ, առանց փոխանցումի, գարձեալ բարձր լեռնազաւր իր քնքուէ կաղամախիներով, կարծրացած այգիներով, երկչուն գիւղերով, կարծիր եւ գորշ հողերով: Մայրաքաղաքը տակաւին բու-լրողովն ազատած չէ հին թաղէն, կոնգլէն ուր փոքր կաւէ տուները տափակ տանիքներով, իրարու փակած են փեթակի բլիթներու պէս: Փոքրիկ բակ մը կը բացուի լոմէն առնի մէջ եւ թգեկի մը իր քնքուէ կանանչ ստուերը կը ձգէ:

Իր տենդազին աճումին մէջ, քաղաքը պտած է իմաստուն ճարտարապետ մը, որ շնորհիւ վարչաձեւին պարտադրած միութեան, կ'աշխատի անոր տալ ներդաշնակ սճ մը, կառուցանելով հիանալի վարդապոյն քարէ չէնքեր, եւ որ կը ներշնչուի այս ճարտարապետներու երկրին գեղեցիկ ճարտարապետութեանէ: Քաղաքին մէջ կան տակաւին քանի մը եկեղեցիներ, ստոճայր դմբէթներով: Ինչչդէս փակեղները իրենց կրօնաւորներուն: Այս եկեղեցիները կու գան է, գարէն եւ ունին անհաւասարելի շնորհ մը:

Արովհետեւ թիւսմորթ այս ժողովուրդը, երկար շիթով եւ հետաքրքիր, դուռն ճակատով եւ գանդուք մաղերով, կը պատկանի քրիստոնեայ ամենէն հին հասարակութիւններէն մէկուն եւ նուրբ մշակոյթի մը:

Առաջին անձը որուն այցելութեան դնաց պ, Փինո երբ Երևան հասաւ, հայկական հանրապետութեան նախագահէն հոք, կաթողիկոսն էր, բարձր Հայ-յերու ծայրագոյն պատրիարքը, որ կը բնակի Վաշիկական վատիկանին մէջ (ինչպէս կը կոչեն Մոսկուայի մէջ), մայրաքաղաքին քանի մը զինովեղը հե-ռու: Համեստ պալատ մըն է, գարաստանի մը մէջ, ուր թուլունները կը ճառու-ղեն: Մայր եկեղեցի մը, որուն հիմնարկաթիւնը 1651) տարուն հնութիւն ունի, պալատին շատ մօտ կը ցցէ իր գմբէթը եւ կամարները: Գառիբաբը Հոն կ'ապրի, իր քահանաներուն, վանականներուն, ժառանգաւորներուն հետ, զորս ամէն տարի կը կազմէ դպրեվանքին վերսարցումէն է վեր (1945):

Ան երիտասարդ եւ ստոյգ կազմուածք ունի նման գինուարեալ վանականի մը: Ունի սեւ ժօրուք եւ դուրիք ծածկուած է սեւ մետաքս քողով մը, որ սրտ-ծայր վեղար մը կը կարգէ ճակատին վերեւ: Ազամանդէ փոքր խաչ մը կը շտ-ղայ վեղարին մէջտեղը: Շողողուն սուտակէ պնակէ մը կը յատկանշէ հայ-րապետական աստիճանը, ինչպէս եւ ոսկիէ շղթայ մը իր հագուստի նյայն բապտոսական մէջ: Գառիբաբը ունէ կրօնական պետ չի ճանչնար, ոչ Հոռօի, ոչ Թալեբուն մէջ: Գառիբաբը ունէ կրօնական պետ չի ճանչնար, ոչ Հոռօի, ոչ Թալեբուն մէջ: Իր հեղինակութիւնը ընդունի որեւէ քաղաքական սահ-ալ Մոսկուայի մէջ: Իր հեղինակութիւնը ընդունի որեւէ քաղաքական սահ-

ման, որովհետեւ հաւատացեալներու աւելի մեծ թիւ մը կայ Թ. Հայաստանէն դուրս, քան այս փոքր երկրէն ներս: Ճիշդ է, փոքրամասնութիւն մը անցած է Հոռոմի հպատակութեան տակ, ենթակայ Հաղտինայ Աղաճանեանի (չոր երբեմն կը դասեն այն կարտինալներու կարգը, որոնք կրնան Կապ ընտրուիլ), սակայն կաթողիկոսը ինծի կ'ըսէ թէ նոր Երեւոյ՜ է այս. Սաշակիրներու շրջանէն, եւ հետեւանք քաղաքական նպատակներու:

Պատրիարքը հայրենազարծ մըն է, ինչպէս բազմաթիւ Հայեր: Պուքրէշի առաջնորդն էր երբ մահովը իր նախորդին, որ զբեթէ իննսուն տարեկան էր, զինք իր այս բարձր պաշտօնին նշանակեցին: Այս կէտովի մարդը, պաշտօնին ձեռնարկելէ անմիջապէս վերջ սկսաւ ճամբորդել: Ուղիւորուեցաւ Արեւելք եւ Եւրոպա, այցելելով հայկական հասարակութեանց: Վ. Փիւն, Երեւանի մէջ, պարզապէս փոխազարծ այցելութեան գնաց, որովհետեւ Փալրիգի մէջ տեսած էր զինքը:

Պատրիարքը, ունկնդրութեան միջոցին յիշեց իր ճամբորդութիւնները, խօսեցաւ իր հաւատացեալներու մասին, որոնք չեն լքեր Եկեղեցիները (բացի երիտասարդ մտաւորականներէ) ակնարկեց իր Եկեղեցիիս եւ Մոսկուայի Եկեղեցիին միջեւ եղած յարաբերութեանց և փափաք յարանց որ, օր մը գարձեալ իրականանայ աւանդական բոլոր Եկեղեցիներու միութիւնը:

ԺԱՍ ՆԵՌՎԱՍԷԼ

ԵՐՈՎՊՈՅ ԿԱՅՍԵՐ ՀԱՅ ՈՐԴԵԳԻՐՆԵՐԸ ՅԱՅՏՆԵՑԻՆ ԻՐԵՆՑ ԵՐԱՆՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երթովպոյ կայսրը 1924-ին որդեգրած էր քառասուն հայ պատանիներ. եւ զանոնք Երուսաղէմէն փոխադրած էր Ատիս-Ապելպա, օրուան Պատրիարքին՝ Ամեն. Եղիշէ Արքեպս. Իուրեանի հաւանութեամբ:

Կայսրը ամէն հոգատարութիւն ցոյց տուաւ անոնց հանդէպ:

Տղաքը մեծցան, զանազան արհեստներու եւ ազատ ասպարէզներու հետեւեցան, կազմեցին հայկական բոյներ, ունեցան զաւակներ, եղան հողատէր, վաճառական, արհեստաւոր, միշտ հաւատարիմ հպատակներ մնացին Ն. Վեհափառութեան:

Արդ, Երթովպոյ կայսեր գահակալութեան 25-ամեակին առթիւ, իր հայ որդեգիրները որոշեցին իրենց երախտագիտութիւնը յայտնել նուէրով մը, զոր իրենք իսկ ներկայացուցին իրենց բարերարին: Նուէրը ձեռագործ մըն է, զարդարուած՝ ոսկիով, արծաթով եւ երկու փղոսկիրներով:

Կայսրը յուզումով ընդունեցաւ նուէրը եւ յայտնեց իր ուրախութիւնը:

Գահակալական Յորեւեանին առթիւ Երթովպահայ ոսկերիչները իրենց ճարտարութիւնն ի գործ դրին, արջունի յանձնարարութիւնները կատարելով ձեռնհասօրէն եւ բարեխղճօրէն:

Հայկական տասնմէկ առեւտրականներ եւ ճարտարուեստական տուներ մասնակցեցան այդ առթիւ անդի ունեցող ցուցահանդէսին:

Երթովպահայերը պիտի կանգնեն կայսեր արձանը Ատիս-Ապելպայի բանուկ մէկ պողոտային վրան, ի նշան երախտագիտութեան:

Խորին շնորհակալութեամբ եւ երախտագիտութեամբ կը հրատարակենք Նաւասարդեան տօնախմբութեանց առթիւ, եղած Առօրեայ Գրքատուններու ցանկը:

Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Պր. Պր.	Փետ	Պր. Պր.	Փետ
Տիգրան Միւրաբեան	5000	Խօփայեան եղբ.	200
Յովհ. Ստեփանեան	3000	Օ. Արապեան	200
Տիկ. Մարթա Տիարպէֆիբեան	2000	Յարութիւն Մարաշլեան	200
Պարսամեան եղբ.	1000	Յովհ. Մանուկեան	200
Տիկ. Ա. Շիրինեան	1000	Լեւոն Գամեան	200
Արտաշէս Սարգսեան	1000	Մի ոմն	200
Աշտրնեան եղբ.	1000	Աբրահամ Մազումեան	150
Տիկ. Գալուստեան	1000	Բիւզանդ Ունեան	100
Աստիկ Քէլէշեան	1000	Աղասի Տէր Բարսեղեան	100
Տիկ. Մարգարեան	1000	Կարպիւ Օհանեան	100
Ժակ Մերկերեան	1000	Երուանդ Ունեան	100
Ալպերթօ Տրիստեան	1000	Արամ Գալփայեան	100
Ֆերէնեան եղբ.	1000	Պետրոս Մերգիֆոնեան	100
Հայկ Էմիրեան	1000	Յարութիւն Արսլանեան	100
"Կամիւսա" Երզնայեան	1000	Գեորգ Տէր Գեորգեան	100
Օ. Մալխասեան	1000	Մելիք Գալփայեան	100
Արամ Իսրայէլեան	1000	Յակոբ Խաշիսեան	100
Թորէր Միսաբեան	1000	Սուրէն Գույումեան	100
Միհրան Լեւոնեան	1000	Խաչերեան եղբ.	100
Մանուէլ Սարի Գույումեան	1000	Եղուարդ Թորոսեան	100
Ներսէսեան եղբ.	500	Հրանտ Էմբէկեան	100
Վազգէն Թրեփանեան	500	Սիմոն Էմբէկեան	100
Կարօ Գալիկեան	500	Վահան Փափազեան	100
Օր. Ս. Գալուստեան	500	Կարապետ Կալփայեան	50
Կարօ Շահինեան	500	Յակոբ Պոյանեան	50
Հորն Տաղեան	500	Գարուս Մերգիֆոնեան	50
Լեւոն Վարդապետեան	500	Առաքիլեան	50
Տիկ. Մարթա Կիւզլեան	500	Սիմոն Պարիկեան	50
Ա. Քէօրոզլեան	500	Յակոբ Պալեան	50
Տոմ. Մ. Սերոբեան	500	Թառնեան եղբ.	50
Խորէն Ահարոնեան	500	Յովհ. Արմաղանեան	50
Խորէն Գասաբեան	500	Լեւոն Էտէմիշլեան	50
Վահան Պերպերեան	500	Յովհ. Գունտակեան	50
Յակոբ Միսիրլեան	500	Նազարէր Բարազմեան	50
Օննիկ Խաչերեան	500	Սահակ Միսիթարեան	50
Արամ Ապրոյեան	500	Հայկ Օհանէսեան	50
Ճէպիկիւզլեան եղբ.	500	Մկրտիչ Սերոբեան	50
Ոմն	500	Ժիրայր Եղուսեփեան	20
Ոմն	500	Եղիա Նազաշեան	20
Րաֆֆի Իսրայէլեան	300	Նուրֆիկ Գալփայեան	20
Եսֆիֆ Իսրայէլեան	300	Գառնին Գառնինեան	10
Շապիկագործ Գեորգ	300	Հայկ Թումանեան	10
Գրիգոր Աւետիսեան	200	Ռոպէրթ Վարդեանեան	10
		Կամազմեան	1000

ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ԵՆՈՂԱԿԱՆ ԾՆՈՂՈՒՄ

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Սկաուտներու ծնողական հաւաքոյթ մը տեղի պիտի ունենայ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Թաւուս Մեխիայի սրահին մէջ, Գեկտեմբեր 15-ի Շաբաթ օրը, կէսօրէ վերջ ժամը 6-ին:

Պիտի ըլլայ ծնողական խորհրդակցական ժողով, սկաուտական գեկոյց եւ քէյսսեզան:

Ուտի, կը հրաւիրենք ծնողները, ներկայ գրառուիլ այս հաւաքոյթին:

ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ԵՆՈՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՄԵՐ ՍԿԱՌԻՏՆԵՐՈՒ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔԸ

Հակառակ ժամանակի սղութեան եւ սպագրական անբոյլատրելի պայմաններու, մեր սկաուտները ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ մը կը պատրաստեն գաղութիս:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պատուարժան վարչութեան հաւանութեամբ եւ Մնողական Խորհուրդի օժանդակութեամբ, Սկաուտական Խորհուրդը սպագրութեան յանձնած է եւ շուտով հրապարակ կը հանէ պատի հայկական Օրացոյց մը, գունատր եւ պատկերազարդ:

Այս օրացոյցի հրատարակութեան նպատակն է, հայկական Տօճացոյցով եւ Մեսրոպեան տառերով ու բարբառով այցելել հայկական բնակարանները եւ յիշեցնել հայկական աւանդութիւններն ու սօները, միաժամանակ, թուելով այն բարերար դերը, գործ Հ.Մ.Ը.Մ.ը կը կատարէ, ամենուրեք:

Օրացոյցներէն գոյացած հասոյթով պիտի գգեստուարենք մեր Գալիլիներն ու Սկաուտները, պիտի օժտենք բանակումի կազմածներով (խեհանցի կազմած, մահնակալ, վրան եւլն.): Առաջադրութիւն ունինք նաեւ սկաուտական խումբերուն համար ապահովել մուսախումբի գարծիներ, սրպէտի, երբ Արժանութեան հրապարակներու վրայ, հանդիսութեանց տանն տողանցեն մեր շարքերը, գազութը կարենայ անոնցով ինքզինքն հպարտ գգալ:

Իրաքանչիւր հայու պարտականութիւնն է, ունենալ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Օրացոյցէն օրինակներ եւ նուիրել հեռաւոր բարեկամներու, իրականացնելու համար առաջադրուած նպատակը:

ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

DAUASART

AÑO 4 - N° 42

NOVIEMBRE DE 1956

BUENOS AIRES

La cultura condensa las vivencias seculares comunes a los individuos de un pueblo. La cultura pasa de generación en generación, como suma de conquistas, progresos y experiencias espirituales e intelectuales.

Agentes naturales y factores fisiológicos condicionan el alma, según las posibilidades latentes, por cuales se manifestará la vida de la persona y le dará el sello individual.

Así como los trazos de la fisonomía humana, en sus pormenores, aunque desemejantes, se revuelven en la unidad HOMBRE, así las almas, son las síntesis de las impresiones y de las ideas que se forman en nosotros por las excitaciones externas y las reflexiones o resonancias internas.

En el Universo no hay uniformidad, como no lo hay en el hombre. En ambos hay diversidad, que hace posible la armonía y la unidad. Sin esta armonía no hay hermosura ni belleza.

Tomad un objeto o aspecto, el sol o el crepúsculo. Con qué diversas formas será figurado primeramente dentro de nuestro templo óptico, y después en el altar de nuestra conciencia. Ni el sol, ni el crepúsculo son representados de igual modo por todos. No porque ellos sean, en su esencia, diferentes objetos o aspectos, sino que atraviesan prismas espirituales de diferentes estructuras y capacidad. Así, el mismo sol es fuente de vitalidad para unos y otros que lo adoran bajo los

diversos nombres: Jahwe, Moloch, Ahuramazda, Júpiter, Zeus, Vahagn, etc., y le dan y conceden diversas cualidades, virtudes, y aún vicios que son las transformaciones negativas de las primeras.

Se comprende, así, que la cultura no puede ser el producto de un solo elemento del progreso espiritual e intelectual. Así como hay caracteres individuales y colectivos, hay también culturas colectivas hechas por el cultivo de las aptitudes individuales; hay CULTURAS NACIONALES.

Aunque diferentes e independientes, estas culturas nacionales no pueden, ni neutralizarse, ni esterilizarse entre sí.

La gran unión es la humanidad, cuyos elementos componentes son las naciones y las razas. Cada nación o

raza, tiene que contribuir a integrar esta unidad; contribución que, además de caracterizar a la unidad, refleja sobre la vida individual de quienes forman una nación o una raza.

La cultura nacional, expresión del espíritu nacional en su fondo y su forma, se convierte en un elemento de la gran unidad, posee un carácter universal, internacional. La cultura es, pues, al mismo tiempo nacional e internacional. Las sinfonías de Beethoven o los cantates de Bach son los reflejos del alma alemana, pero que hallan también a las almas de todas las naciones y razas. Sócrates, Platón y Aristóteles, son filósofos griegos; pero

LA CULTURA

sus filosofías han nutrido, más o menos, todas las filosofías antiguas y modernas. Gracias a ese valor universal latente en toda gran concentración intelectual o artística, ésta puede producir resonancias en todos los espíritus de cualquier época.

Todos los talentos antiguos y nuevos del arte, de la ciencia, de la filosofía y de todos los cambios de la cultura y de todas las naciones y razas, tienen un sello propio que, sin embargo es comprensible, agradable e inspirador para todos. Una poesía, una obra musical, un cuadro, una escultura, una obra arquitectónica, etc., han tenido sus patris y sus autores; pero todas son propiedad de toda la humanidad.

La cultura en el fondo es una, sus formas son diversas, dicen unos, otros sostienen que el fondo es diverso y la forma similar. Pensamos, que estas opiniones son erróneas. En primer lugar, porque la forma es el reflejo del fondo. No puede tener forma diferente lo que es igual en el fondo. Esto llevaría a negar la personalidad. Y las personalidades no son la negación de la colectividad, de lo universal, de la humanidad. Las naciones con sus propias y diversas culturas son las bases sólidas de la cultura humana universal y unida.

Así, la cultura es una representación universal o una esquematización, si se puede decir, cultura de la relación recíproca entre el hombre y la naturaleza, mediante el arte, la ciencia y la filosofía.

El hombre mismo es un tesoro inagotable, un depósito inmenso de conocimientos de que no se tiene conciencia, de cuya existencia solo sabe. El que lo ha creado ha puesto en él valores materiales e inmateriales inapreciables.

Naciones y razas sólo pueden aproximarse por la cultura, comprenderse y apreciarse unas y otras. Entonces cesarán los odios, los desdenes, los des-

precios internacionales y raciales y las guerras fratricidas, porque cada uno verá en el otro a otro hombre con un carácter nacional y con un valor internacional.

La cultura disipará todos los prejuicios que obstaculizan la fraternidad de las naciones.

El otro terreno de la cultura, el mundo, con sus bienes físicos y sus diversas influencias y sugerencias, es la herencia de toda la humanidad, aunque es la obra y la propiedad absoluta de su Divino Arquitecto. Cada nación y cada raza tiene el derecho y la obligación —que nadie puede impedir ni desconocer— de cultivar esa herencia. Una distribución justa fortificará la armonía en la humanidad, librándola de los institutos bárbaros y poniendo a las naciones y a las razas en el camino recto que las conducirá a una vida pacífica y feliz.

La cultura espiritual, intelectual y moral, con intención sana, en la sociedad de las naciones, puede hacerlo y podrá realizar la visión pura de la doctrina de Cristo en su simplicidad y divinidad.

Esta es la única base sobre la que podrá aparecer la nueva civilización de mañana.

EDITORIAL

NAVASART

DIARIO EN UNA REVISTA

APOTEOSICO FESTEJO DE " NAVASARTIAN "

JAMAS VISTO, DURO TRES SEMANAS

La Comisión Directiva de la Unión General Armenia de Cultura Física, en un esfuerzo gigantesco, no escatimando tiempo ni fuerzas y con la colaboración de una Comisión Especial y de todos los Departamentos, logró brindar al público una fiesta de "Navasartian" que hará historia en nuestra vida institucional.

Desde el presidente hasta el más modesto de los socios, unidos todos sin distinción de categorías ni de cargos, como un solo hombre, como un solo "Homenetmenagan" uniendo el día a la noche, organizaron dichas fiestas, que durante largo tiempo perdurará en nuestro recuerdo.

FIESTA DE APERTURA

El día 3 de noviembre, dió comienzo la Fiesta "Navasartian" con un acto, en nuestro salón social. Consistió en una conferencia, que comenzó alrededor de los 22 horas, haciendo uso de la palabra el señor Garo Shahinian, socio honorario de la entidad, y campeón atlético de su época en Europa.

El señor Garo Shahinian, en su disertación, se refirió en forma extensa, detallada e interesante sobre la His-

toria y Origen de las Fiestas Navasartian. Está de más recalcar, el interés demostrado por el público asistente, que siguió al conferencista con toda atención.

A las 23,30 horas, se realizó un baile entre todos los deportistas, con la participación de dos orquestas

MISA Y MADAGH

Alrededor de las 10,30 horas, del día domingo 11 de noviembre, el Reverendo Padre Vartabed H. Mushian, por invitación especial de la Comisión Directiva, realizó una Misa, en nuestro campo de deportes.

En la misma, se recordó a los fundadores y socios fallecidos de la U. G. Armenia.

La participación del Coro Gomidás, bajo la dirección del señor Levón Vartabedian, tuvo elogiosos comentarios por parte del público asistente a la Misa.

A continuación, alrededor de las 13 horas, se sirvió Madagh a todos los concurrentes. Mientras, la Comisión Directiva, hizo pasar a los invitados especiales al salón social, en donde se sirvió un almuerzo consistente en Madagh y otros manjares. A los postres,

en nombre de la Comisión Directiva, hizo uso de la palabra el señor Juan Stepanian, ex presidente de la entidad, quien felicitó la labor de los directivos de la asociación por la buena organización de dicha fiesta. Además, instó a los concurrentes a prestar su colaboración moral y material y con un gesto simpático donó a la entidad una suma determinada. Este acto, fué aplaudido por la concurrencia y secundado por la mayoría de los presentes. De esta manera, la U. G. Armenia, recibió la colaboración moral y a la vez material de los concurrentes. Pues hay que agregar, que todo lo que se siembre en la U. G. Armenia, se recogerá para bien de toda la colectividad.

Numerosos oradores tuvieron oportunidad de expresar y hacer notar la importancia de la entidad y el fin que persigue en beneficio de la juventud armenia.

El Reverendo Padre Vartabed H. Mushian, que presidía la mesa, dió fin al almuerzo con algunas palabras conceptuosas.

COMIENZAN LOS JUEGOS "NAVASARTIAN"

Bajo la presidencia honoraria del R. P. Vartabed H. Mushian, con la asistencia del R. P. Tashdjian y R. P. Mehrabian, invitados especiales y una gran cantidad de público dieron comienzo los Juegos de Navasartian.

En primer término, a las 14 horas, se realizó un desfile con la participación de los boys scout. El público, aplaudió con entusiasmo por considerarse que es la primera vez que nuestros "Uguitas" desfilaron con sus uniformes y la marcialidad de scout.

Durante el desfile, como es tradicional, se libertaron dos palomas blancas.

Luego se izaron las banderas y acto seguido hicieron uso de la palabra el señor Carabet Topalian, en nombre de la Comisión Directiva y el señor Juan Mateossian en nombre del Departamento de Educación Física. Luego el R. P. Vartabed Mushian, bendijo a los nuevos boys scout.

Parte de la concurrencia a las Fiestas Navasartian

Acto seguido, juraron los boys scout e hicieron algunas pruebas de destreza que llamó la atención de la concurrencia.

Comenzaron los juegos deportivos, tales como voleibol, básquetbol, etc.

Por la noche se organizó un baile que duró hasta muy tarde.

AGASAJO A LAS DELEGACIONES

El día sábado 17 de noviembre, a las 21,30 horas, la U. G. Armenia, agasajó a los equipos representativos, jugadores y delegados de las entidades hermanas participantes de los juegos Navasartian.

En este acto también, fueron agasajados todos los que colaboraron en la organización de las fiestas.

En esta ocasión, se sirvió un cocktail.

El presidente de la Comisión Especial de las Fiestas Navasartian, doctor Horacio Hovagimian, dió la bienvenida a todas las delegaciones e instó para la unión de todos los jóvenes armenios. En esta ocasión, el orador agradeció a todas las subcomisiones y socios que colaboraron eficazmente en la magnífica realización de las fiestas.

Luego tomaron la palabra, los representantes de las delegaciones deportivas y así como en nombre de los equipos de la U. G. Armenia, habló el señor Juan Mateossian, secretario del Departamento de Educación Física.

Por último, el presidente de la entidad, señor Barkev Barsamian brindó por la salud de todos y entregó a cada club armenio un banderín de la U. G. Armenia como recuerdo de las Fiestas Navasartian.

Está de más decir, que se bailó con mucho entusiasmo, y los jóvenes de las diferentes entidades confraternizaron creando un ambiente típico de la familia armenia.

FINALIZAN LOS JUEGOS NAVASARTIAN

El día domingo 18 de noviembre, a las 16 horas comenzaron las finales de los juegos deportivos. En efecto, primero se realizó un partido de voleibol, luego de básquetbol, finales de atletismo y por último se entregaron copas y medallas a los equipos vencedores.

A las 20,30 horas, como broche final de las grandes Fiestas Navasartian, se realizó un baile, en el cual la concurrencia colmó la pista del salón social.

De esta manera, dentro de la familia armenia y entre jóvenes armenios, la Unión General Armenia de Cultura Física dió una lección a la colectividad: "Mente sana en cuerpo sano, para una colectividad armenia sana, unida, y grande".

EN BARRACAS
¡TODO CONTRA LA LLUVIA!

SPORT **Sterling Club**
MONTES DE OCA 985 T. E. 21-1128

CREDITOS en 5 meses

LABOR DE LAS SUBCOMISIONES DE DAMAS Y DE FIESTAS

Fué plausible la labor desempeñada por las subcomisiones de damas y de fiestas, durante la realización de las Fiestas de Navasartian. En efecto, sus integrantes, socias y socios, desde hace varias semanas estaban abocados a la organización de la parte social de dichas fiestas.

La ornamentación del campo de deportes estuvo a cargo de dichas subcomisiones. Nuestro cronista siguiendo muy de cerca esta actividad, vió con qué empeño y con qué sacrificios, sus integrantes, que formaban un grupo pequeño en comparación a la gigantesca labor que debían realizar, no escatimaron esfuerzos, dejando de lado toda actividad personal y bajo un

sol ardiente estuvieron día a día, trabajando y atendiendo el buffet y los diferentes quioscos.

LABOR DE LAS SUBCOMISIONES DEPORTIVAS

No quedaron atrás las subcomisiones integrantes del Departamento de Educación Física, en la labor de organización de las Fiestas Navasartian. En efecto, toda la parte deportiva estuvo a su cargo. Semana tras semana, estuvieron presentes en el club, uniendo sus esfuerzos a un anhelo común: el éxito de Navasartian. Y lo lograron, a pesar de muchas dificultades. Lo lograron para bien de la U.G.A. y para bien de los jóvenes.

Lograron unir bajo un mismo techo, a todas las entidades armenias. ¡Que esto sirva de ejemplo para los años próximos!

“KARATEX”

A. KARAGOZLU e HIJOS

TINTORERIA, ESTAMPERIA Y TEJIDOS

Av. de los Constituyentes 7550

T. E. Prov. 72 - 3264

Villa Dihel — San Martín

ORIGEN DE LAS FIESTAS NAVASARTIAN

Entre las distintas naciones consagradas a la práctica deportiva, Armenia es, sin lugar a dudas, la que ocupa un sitio de honor e importancia. Dada su antigüedad como pueblo progresista y baluarte de civilización en su ámbito geográfico y social, es éste un privilegio merecido.

Mucho se ha dicho al respecto, pero nuestra juventud tan sólo ha escuchado con cierto escepticismo el historial deportivo armenio o ha subestimado las virtudes que ensalzan esa trayectoria soberbia de los milenios transcurridos, quizás debido a la carencia de una difusión amplia sobre la materia. Honra para nuestra juventud y prestigio para nuestro pueblo es el legado glorioso de ese pasado pleno de esplendor que despierta la admiración aún de las naciones que ostentan el cetro del progreso y de la civilización en nuestros días.

Un pasado ejemplar, un presente halagador y un porvenir venturoso caracterizan al pueblo armenio a pesar de las vicisitudes e incertidumbres por las que atraviesa el mundo en la hora actual. Abundante material histórico es pauta fehaciente de estas aseveraciones y configuran ese conglomerado social armenio en sus múltiples aspectos.

Fieles a nuestro cometido y en oportu-

unidad de conmemorarse, una vez más, la tradicional Fiesta de Navasartian, brindaremos a nuestros connacionales los razgos que caracterizan la faz deportiva del pueblo armenio en el aspecto autóctono de sus prácticas.

Conforme al calendario pagano armenio, "NAVASART" era para nuestros antepasados el comienzo de un nuevo año. El día primero de NAVASART, coincide con el 24 de agosto del registro Gregoriano.

En esta fecha, siglos antes de la era Cristiana el pueblo armenio celebra con solemnidad religiosa la Fiesta de Navasart consagrada a sus dioses "Aramast" y "Anahid", símbolos del Valor el primero y de la Fecundidad, la segunda. Todo el pueblo se volcaba hacia las ciudades de Tizavan y Pakaran donde estaban erigidos sus templos respectivos.

Se tributaban honores a la diosa Co-secha, representada por la fecundidad de Anahid y se organizaban juegos deportivos en ofrendas al Valor de Aramast. Se ofrecían holocaustos para complacencia de las divindades que consistía generalmente en el sacrificio de animales al pie de sus altares. Luego, esa carne asada, junto con otros alimentos preparados al efecto se servía a la concurrencia como comida

SIMPATICO GESTO

Durante la fiesta en que se agasajó a las delegaciones participantes y socios que colaboraron en la Fiesta de Navasartian, el doctor Horacio Hovagimian al hacer uso de la palabra, en su calidad de Presidente de la Comisión Especial, al referirse a la Subcomisión de Damas, agradeció su gran colaboración y tuvo un simpático gesto, cuando la calificó de "nuestro ramillete de pimpollos".

Este simpático calificativo, mereció el estruendoso aplauso de la concurrencia, que de esta manera premió a las integrantes de la Subcomisión de Damas, por su labor exhaustiva de todo un año.

obligada durante los 7 días en que se prolongaban las fiestas de Navasart.

De allí, tal vez, sea el origen del tradicional "MADAGH", que en ciertas celebraciones religiosas se ponen en práctica aún hoy, con el beneplácito de la jerarquía eclesiástica Armenia.

En los juegos y competencias, que eran verdaderos tributos de homenajes a Aramast, participaban desde el monarca al más humilde de los pobladores. El pueblo entero se hallaba representado y tenía derecho a lucir su destreza y merecer la gloria de ser el mejor.

Sin discriminación de clase participaban tanto el Rey como el Lacayo, el amo y el siervo, el rico y el pobre y todos ante la imagen del dios Aramast juraban cumplir fielmente las normas que reglamentaban cada juego. El concepto del Honor y la Nobleza en esas prácticas se consideraban Virtudes sublimes.

Desde épocas remotas, supo el armenio rendir culto al Deporte y levantar monumentales estadios y construir hipódromos, brindando todas las comodidades para las prácticas deportivas, cuyas enseñanzas se llevaron a cabo por medio de selectos instructores quienes gozaban de sumo respeto y admiración. Ahora bien, con motivo

de estas festividades se confeccionaba un amplio programa de juegos que a grandes rasgos constituían las siguientes prácticas: Maratón, carreras de velocidad, natación, levantamiento de pesas, pugilato, lucha libre, lucha contra fieras, esgrima, lanzamiento de jabalina, flechas y saetas, hipismo, cacería, etc. En todos estos juegos tuvieron destacada actuación, mereciendo gloria de campeones los reyes Ashod Iergat, Varastad, Dertad, Smpad Pakraduni, Kakig, Ardsruni, y los príncipes Alinaj, Vahan Mamigonian y Manuel Mamigonian. La destreza armenia no sólo lució en el suelo patrio sino también supo consagrarse en estadios y circos de Grecia, Roma y Bizancio.

A igual que los atletas, participaban de la fiesta poetas, rapsodas, músicos, artistas, etc., y tenían por misión la zona de sus propias vocaciones. Estas costumbres paganas fueron transmitidas de generación en generación y a pesar de la transformación religiosa del pueblo armenio —su conversión al Cristianismo— continuaron celebrándose con la misma solemnidad.

Hoy la Unión General Armenia de Cultura Física, fiel intérprete de la tradición deportiva Armenia, ha hecho de los Juegos Navasartian su fiesta institucional

DOS "TRABAJADORES"

Indolente el padre, e indolente el hijo. Así eran estos dos montañeses en cuya casa se adivinaba la más espantosa miseria y desorden, fruto de la extrema haraganería de ambos.

Una tarde, padre e hijo se hallaban en la casa, tendidos en sendos camastros, fumando sus pipas. Ni siquiera pronunciaban palabra alguna, quizá por el esfuerzo que ello podría significarles. Largas horas después, el padre, desperezándose, le dice al hijo con lánguida voz:

—Hijo, asómate a ver si llueve.

—Pero, padre —protesta el muchacho dejando arrastrar las palabras—, ¿no ve que estoy acostado? ¿Por qué no llama más bien al perro y ve si está mojado?

SE REALIZO LA ASAMBLEA GENERAL ORDINARIA

El día 25 de noviembre, convocada por la Comisión Directiva, se realizó la Asamblea General Ordinaria en la que se aprobó la Memoria y Balance del período 1955-56, se eligieron nuevas autoridades parciales y se consideró el aumento de la cuota social. Con respecto a dicho aumento, fué opinión unánime la necesidad del mismo, ya que para el mantenimiento del club los gastos aumentan día a día. La Asamblea, al respecto, aprobó en principio este proyecto y aconsejó a la Comisión Directiva, llamar próximamente a una Asamblea General Extraordinaria, para que la misma considere la conveniencia de establecer nuevas categorías de socios y la cuota social respectiva.

Con respecto a la elección de nuevas autoridades parciales, dado que se había presentado una sola lista, la Lista Azul; la votación dió el siguiente resultado: Juan Nadjarian, 75 votos; Haik Levonian, 68 votos; Vasken Tu-

tundjian, 54 votos; Aram Guzelian, 54 votos; y Horacio Hovagimian, 52 votos, para miembros titulares, por dos años. Miembros suplentes, Mgrdich Nazaretian, 74 votos; Setrak Ohanian, 71 votos; y Haroutiun Manugian, 67 votos. Revisores de Cuentas, Carlos Berberian, 78 votos y Jorge Taghtachian, 78 votos.

En consecuencia, la Comisión Directiva de la U. G. A., queda constituida por los siguientes socios: Barkev Barsamian, Ardasches Sarkisian, Carabet Topalian, Armenag Feredjian, Agop Missirlian, Vahac Israelian, Juan Nadjarian, Haik Levonian, Vasken Tutundjian, Aram Guzelian y Horacio Hovagimian. Suplentes: Mgrdich Nazaretian, Setrak Ohanian y Haroutiun Manugian. Revisores de cuentas: Carlos Berberian y Jorge Taghtachian.

El próximo martes 27 de noviembre, deberá reunirse dicha comisión, para elegir su Mesa Directiva.

TERRA

— de —

GREGORIO TERTZAKIAN

TINTORERIA Y ESTAMPERIA DE SEDA,

RAYON Y ALGODON

LAPRIDA 1458

T. E. 791 - 8429 y 795 - 0044

Vicente López, F.C.N.G.B.M.

La Nación Armenia y su Obra Cultural

Por ARCHAG TCHOBANIAN

Talaat Pacha, Vizir del Imperio Otomano durante la guerra del 14 y miembro del Comité de los Jóvenes Turcos, llevó a cabo, con el apoyo de Alemania, la obra de destrucción del pueblo armenio, diciendo: "Haré de tal manera que sólo quede de esta raza un puñado de mujeres". Talaat recurrió a los medios más reprobables para realizar su proyecto.

Para dar una idea de estos horrores, citaré un fragmento de Martín Niepage, director de una escuela alemana de Alepo: "Lo que vemos en Alepo no es más que el último acto de la Tragedia, una parte del horror que reinó. Los ingenieros de los ferrocarriles contaban relatos horriblos de las caravanas de deportados. Uno de ellos contaba que a lo largo del ferrocarril los cadáveres de mujeres desnudas estaban extendidos en masa. Otro cuenta que vió como ataban las manos a las espaldas y en grupos y los hacían rodar por una pendiente escarpada. En el hospital Alemán de Ourfa se encuentra una pequeña con las dos manos cortadas. Se han visto a muchos turcos cortar la cabeza de los padres de estas criaturas. Conozco muchos de estos pobres seres que han perdido el habla por meses...".

"Otros hechos aún peores que los ejemplos que damos están relatados en los escritos del cónsul alemán de Alexandrette y Mosul. La opinión de los cónsules es que un millón de armenios murieron en las masacres, de éstos la mitad son mujeres y niños, que murieron de hambre".

Los horrores que cometieron los turcos para suprimir al elemento armenio del Imperio Otomano son un atentado de lesa humanidad, más aun tratándose de un pueblo antiguo y civilizado, que había proporcionado grandes servicios a Oriente y particularmente a Turquía.

El armenio es ante todo un pueblo de agricultores, artesanos y artistas. Formado en la antigüedad, por la fusión de razas arias de Oriente y Occidente. Su espíritu se inclina hacia la cultura superior greco-latina. Recibieron fraternalmente a Alejandro de Macedonia, propagador de la cultura helénica; fué el primer pueblo del mundo en adoptar el cristianismo. Creó una lengua culta que es hermana de las indo-europeas, hermana del griego, latín y persa.

En el siglo V, el santo Mesrop organizó el alfabeto armenio, según el sistema del alfabeto griego. Según el profesor Antonio Meillet, el gran lingüista francés ha dicho: "Siguiendo el modelo griego los armenios han constituido un alfabeto, una lengua y una literatura. El sistema del alfabeto armenio es una obra maestra...".

La literatura armenia es una de las más originales de Oriente. Contiene un gran número de historiadores. Esta antigua literatura es notable sobre todo por una poesía de inspiración profunda compuesta por himnos, litúrgicos, fábulas, relatos históricos, en armenio clásico; y cantos de amor, cantos didácticos, poemas históricos, epopeyas populares en armenio vulgar, en

la edad media compuestos por trovadores.

Entre este mundo poético se distinguen las obras de Gregorio de Narek, grandiosos poemas místicos; numerosos poemas didácticos y cantos de emigrados atribuidos a Nahabed Koutchak; las diversas variantes de la epopeya de David de Sassoun. Veamos lo que dice Gabriel Mourey, de Gregorio de Narek y de Koutchak: "El más asombroso poeta místico de este tiempo, el que supo expresar con más color las sensaciones es el monje Gregorio de Narek... Nada más extraño, ni más penetrante, que sus tormentos de esperanza, sus remordimientos, sus visiones del infierno, los éxtasis en que el alma y el cuerpo del pobre monje son torturados. Esta poesía está como inflamada del delirio, pero permanece humana por el realismo preciso y la audacia de las imágenes...".

"Os encantarán los cortos poemas amorosos de Nahabed Koutchak, bri-

llantes de frescas imágenes; os encantarán las tiernas estrofas y el canto de los pájaros en el verde césped de Van; sentiréis al leerlos la impresión de leer un intermezzo Oriental. No tienen la magnificencia del Cántico de Salomón; son más íntimas, más apasionadas".

Al lado de estas producciones literarias Armenia dió nacimiento a una arquitectura, una escultura, una orfebrería y a una tapicería de altas cualidades artísticas.

El austriaco Strozowski, el historiador de arte, con la ayuda del erudito armenio Toramanian, publicó un trabajo sobre la arquitectura armenia, en dos volúmenes, "Die Baukunst der Armenier und Europa", donde exalta la originalidad del arte arquitectónico y la influencia de este arte sobre el romano y el gótico y sobre y la iglesia de Santa Sofia de Constantinopla.

Jorge Baltusaitis ha demostrado que la ojiva, antes de dominar en el arte gótico, apareció en los monumentos de la edad media armenia, apoyando así la tesis de Strzigowski.

El profesor Gabriel Millet ha escrito "Armenia es original. ¿Es creadora? Creo que sí. Un gran sabio, honor de nuestra generación, M. Strzigowski, nos asegura que sí. Ella ha sido la que creó la cúpula sobre plan cuadrado, que existe en Bizancio. Tuvo gran influencia sobre Italia, el sur de Francia, en Bohemia y en el arte romano. Los armenios amaban el ornamento. Han embellecido sus iglesias, principalmente en los portales y en los marcos de las ventanas. La célebre iglesia de Akhtamar está rodeada por una cintura, de motivos variados, cuyo estudio es muy complicado: haría falta un libro. Los monumentos más notables del arte armenio pertenecen al siglo X. Representan un arte robusto, las arcadas se construyen bien. Alrededor del arco hermosos pájaros ro-

Chobek & Hijos
Merceria.

"EL PORVENIR"
 Presenta en su
"NUEVO ESTUCHE"
 los famosos

HILOS y SEDALINAS

Tomasito

VENTAS UNICAMENTE AL POR MAYOR

M. Chobek & Hijos
 ARGUENAGA 417 - 06 3054

uean un vaso, cántaros cargados de granadas o de grandes flores. El resto del decorado es antiguo...”.

Respecto a la música, Louis Laloy, uno de los principales críticos de música de Francia, secretario de la Opera de París, escribió en el Mercurio Musical, después de asistir a un concierto de música litúrgica armenia:

“Este concierto es una revelación. Ninguno de nosotros, salvo muy raramente, no podían imaginar la belleza de este arte, ni europeo ni oriental, sino de un carácter único, de emoción penetrante y noble ternura. Melodías de inflexiones delicadas, de ritmos suaves y vivos, una música que viene del corazón y que es como agua fresca y luminosa...”.

“...Son cantos de amor melancólicos y apasionados, con un tinte particular de emoción y tierna belleza... Los cantos litúrgicos no tienen nada que ver con los gregorianos, son efusiones de un alma que se abre a Dios; se siente vibrar una fe ardiente y mis-

tica que llega sin esfuerzo a las costumbres del éxtasis...”.

Haría falta escribir un grueso volumen para dar una idea de la producción literaria y artística del pueblo armenio.

En Constantinopla y en Tiflis que fueron una vez, centros intelectuales y nacionales, aparecieron escritores eminentes, poetas, novelistas y dramaturgos, que llevaron a los dos dialectos armenios a una alta perfección; filólogos, lingüistas, historiadores, arquitectos, pintores, músicos y cantantes. No mencionaré más que algunos de estos protagonistas de la cultura armenia contemporánea: los poetas Alichan, Bedrós Turian, Arsene Bagratuni, Terzian, Adjemian, Toumanian, Térían, Alejandro Panossian, Daniel Varoujan, Sra. Sybille, Sra. Anaís; los romanceros Apovian, Raffi, Mouratian, Yerukhan; los cuentistas y novelistas Arpirian Zohrab, Pachalian, Papazian, Mikael Gurdjian, Aram An-donian; los humoristas Baronian, Yer-

PIELES

MODELOS

FINAS

REFORMAS

PELETERIA "PAPAZIAN"

SUIPACHA 942

T. E. 32.0705

BUENOS AIRES

vant Odian; los dramaturgos Soundoukian, Baronian y León Chant.

Traducciones en francés, ruso y otras lenguas, como la antología de poetas armenios traducida al ruso, publicada por Valere Brussoff y la traducción del romance de Samuel de Raffi, que han tenido mucho éxito y han demostrado originalidad. Por otra parte eruditos como los Mekhitaristas Indjidjian, Avedikian, Dachian, Akinian, y el R. P. Komitas, de la Congregación de Etchmiadzin, Adontz, Khalarian, A. Yeremian, H. Kurdian y el Dr. J. Artinian y otros han producido estudios históricos, lingüísticos y folclóricos de real valor.

En cuanto a los artistas, sabios, poetas y escritores que la raza armenia ha dado a países extranjeros son numerosos. El gran trágico Atamian; la actriz Sra. Siranouche, el arquitecto Tamanoff, eran armenios. Varias personalidades que se han distinguido en Polonia, Rumania, Hungría, pertenecían a la raza armenia.

Todos los palacios de las orillas del Bósforo y las mezquitas fueron construidos por arquitectos armenios, como el famoso Sinan, arquitecto de Solimán el Magnífico. La mayor parte de los profesores de la Universidad de Constantinopla eran armenios. El teatro turco de Constantinopla fué

creado por armenios y turcos y los primeros actores y actrices eran armenios. El primer director del Museo de Constantinopla era el escultor Yervant Osgan (armenio).

Es esta raza la que Talaat y sus camaradas quisieron exterminar. Los procedimientos de crueldad inicua son los más odiosos ultrajes a la dignidad humana. Antes de las masacres ya habían sido deportados los más grandes intelectuales armenios. El padre Komitas que presenció las masacres perdió la razón ante los horrores que vió. Sin embargo, Talaat no pudo realizar su bárbara obra, Armenia revive. La obra de reconstrucción en Armenia es inmensa. Todo florece, las ciencias y las artes, las riquezas naturales son explotadas, la agricultura se ha modernizado. Spendiarian, músico se está haciendo famoso en todo el mundo. Tamanian construye en Erevan: Ministerios, Escuelas, y una gran Opera; asimismo ha trazado un plan para el embellecimiento de la ciudad, tal es el progreso.

En este período (entre las dos guerras mundiales) artistas ya conocidos antes de la guerra del 14, continuaron su producción, como Zaroyan, Vorpuñi, Manukian y muchos otros.

Trad. de RAFFI MIRAKIAN

(Cont. en el próximo número)

Cena de Camaradería

El día 27 de octubre, en los salones de nuestro campo de deportes se realizó la cena anual de camaradería. Fué organizada por la Subcomisión de Damas y de Fiestas, bajo la supervisión del Departamento Cultura y Social.

Hacemos notar la gran concurrencia a dicho acto, que ya es tradicional

en nuestro medio. Fué servida una cena fría y bebidas exquisitas.

El baile estaba amenizado por dos buenas orquestas que con su actuación y la predisposición de los presentes, coronó la fiesta con un ambiente agradable y de alegría, que duró hasta las primeras horas de la madrugada.

CARLOS J. BERBERIAN

Contador Público Nacional

Con la idea y el pensamiento puesto en nuestra querida Armenia, es como nuestra generación va uniendo eslabones de triunfo, para ir poco a poco formando la indestructible cadena que van a perpetuar el nombre de nuestra madre patria en esta hermosa Argentina que nos cobija.

De esta generación, amantes de su hogar, hijos dignos, enamorados de su glorioso pasado histórico, y con el esfuerzo puesto en el brillante porvenir

que le depara su carrera, ha sabido salir airoso gracias a su pasión al estudio, con el digno título de contador público nacional, Carlos Berberian.

Carlos ha hecho de la disciplina un mojon de virtudes, pues entiende que la virtud sin disciplina es una confluencia de concepciones desordenadas que nunca logran su cometido exacto.

Hijo ejemplar que brinda sin desmayos todo a su hogar, dotado de un espíritu férreo, e inquieto, seguro de sí mismo, y de su brillante futuro, de nobles sentimientos para con sus semejantes y de un gran amor a su raza.

Es que en la vida de todo hombre cuando la estrella que nos ilumina es la madre y sabemos aprovechar su luz, llegamos a ella para dejarle toda nuestra vida, llena de ilusiones y esperanzas, que sola ella merece le brindemos.

Adelante Carlitos y que la vida te siga brillando muchos halagos como éstos.

Te deseamos de todo corazón el más franco éxito en tu carrera.

ALBERTO NACACHIAN

NOTA DE LA DIRECCION DE LA REVISTA "NAVASART"

Con motivo de haber finalizado el período 1955-56, la Dirección de la Revista "Navasart", se hace un deber el agradecer a todos los integrantes de las subcomisiones que componen el Departamento de Educación Física, Cultural y Social, y de Prensa y Propaganda, y así como a los presidentes y secretarios de dichos Departamentos; por haber facilitado gentilmente nuestra labor, dando información sobre sus actividades. De esta manera, en el período fenecido, las páginas de "Navasart" han podido brindar a los lectores, mayor cantidad de noticias sobre la U. G. Armenia.

ESTAMP-COLOR

S. R. L.

Capital \$ 350.000 m|n.

TINTORERIA INDUSTRIAL Y ESTAMPERIA

Blanqueo - Teñido - Calandro - Apresto

Gral. Lavalle 2836 - 68

T. E. 740 - 2579

Juan B. Justo (F.C.N.G.B.M.)

"ANTEX ARGENTINA"

EDUARDO ATAMIAN

POPLINES

Larrea 667 - T. E. 48-5639

**FABRICA DE TEJIDOS
DE ALGODON**

TEXTIL

M U R A D

de Miron Leonian

VICTORIA 701

Hurlingham **F.C.N.G.S.M.**

Doctor
ANTRANIK EURNEKIAN
Médico

Especialista en Nerviosas
Actualmente en los EE. UU.

ARENALES 2189 T. E. 84-6746

FOTO

A P O L O

ESTUDIO

CORDOBA 4671 T. E. 54-8147

ESTUDIO ARESSESIAN

**ECONOMICO . CONTABLE . IMPOSITIVO
ASUNTOS JURIDICOS**

Florida 165
Gal. Gral. Güemes P. 3, of. 343-4

Tel. 39 - 6877

Roy Junior ★ ★ Baby

**La cámara
super
económica**

Que permite tomar
16 fotos $4\frac{1}{2} \times 6$, con
un rollo común 6-20

**AL PRECIO DE UNA SIMPLE
CAMARA DE CAJON!**

GEVAERT ARGENTINA S. A. de Productos Fotográficos
Bm6. MITRE 1906 - T. E. 48 - 9011 - BUENOS AIRES

ALBERT TRITSMANS, Director - Gerente General

ADHESION

DANUBIO S.A.

Peteteru "Armenia"

SANTA FE 1560

T. E. 44 - 0275

TEX-TRICO

Soc. Resp. Ltda. - Capital \$ 800.000

FABRICANTES DE TEJIDOS

ENGOMADORA DE HILADO

Adminis. y Ventas
LARREA 557

T. E. 48 Pasco 8743
Buenos Aires

Stephano

EL CISNE

S.R.L.

Buenos Aires

Córdoba

« NAVASART »
REVISTA MENSUAL

ORGANO DE LA
U. G. ARMENIA DE C. FISICA
GALERIA GRAL. GUEMES
FLORIDA 165 Piso 6º

SUSCRIPCION

Ejemplar suelto ..... 3.— Pesos
Anual ..... 32.— Pesos
Exterior ..... 3.— Dolares

AÑO 4 - Nº 42

NOVIEMBRE DE 1956

BUENOS AIRES

ALFOMBRAS

SPARTA ATLANTIDA S. A.

INDUSTRIAL Y COMERCIAL

CORREO ARGENTINO CENTRAL (B)	FRANQUEO PAGADO Concesion Nº 5952
	TARIFA REDUCIDA Concesion Nº 5431